

**D. Ioannes Evangelista. Rodolphi Gwaltheri Tigurini in
Euangelium Iesu Christi secundum Ioannem Homiliae
CLXXX.**

Gwalther, Rudolf

[S.l.], 1568

VD16 W 1038

7. Sub festum rediens Solymorum ad moenia Christus In templo vitae
mystica verba docet. Accusant alij, sunt qui illi vincla minentur, Non habet
euentum res tamen ista suum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71827)

CAPVT VII.

HOMILIA LVIII.

ET circuibat Iesus post hæc in Galilæa: non enim uolebat in Iudæa circuire, quia quærebēt eum Iudæi interficere. Propē autem erat festum Iudæorum, Scenopēgia. Dixerunt ergo ad eum fratres eius: Digredere hinc, & uade in Iudæam, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo enim in occulto facit aliquid, & quærit ipse celebris esse. Si hæc facis, manifesta te ipsum mundo. Nam ne fratres quidē eius credebant in eum. Dicit ergo illis Iesus: Tempus meum nondū adest, tempus autem uestrum semper est paratū. Non potest mundus odisse uos: me autem odit, quia ego testor de eo, quod opera eius mala sint. Vos ascendite ad festum hoc, ego nondum ascendo ad hoc festū: quia meum tempus nondum impletū est. Hæc autem cū dixisset eis, mansit in Galilæa.

EXPOSUIT Euangelista duobus proximis Cap. duas Iesu Christi conciones, seu prius disputationes, quibus summam doctrinam Christianam complexus est. Nam quædam Cap. suam diuinitatem argumentis fortissimis asseruit, & ita eam causam tractauit, ut inde euidenter colligi queat, quis nam ipse sit, & quare in mundum uenerit. Sexto autem Cap. fide differuit, qua sola apprehendi potest, ut nobis salutaris fiat. His commodè in duobus sequentibus Cap. subiicit acerrimas Christi concertationes, quæ illi cum hostibus suis intercesserunt, qui iam non uerbis nudis pugnarunt, sed illum capere & occidere conati sunt. Probè autem præcedentibus coherent. Ut enim illic ueræ doctrinæ formam proposuit, quæ semper in ecclesiis ueri debet: Ita nunc suo exemplo ministros uerbi, adeoque omnes pios instruit, & docet, quæ fide & constantia ueritatis doctrinam ueri, ut item in suo munere uersari, & per omnia aduersari debent, ne ullis rationibus se ex statione sua derijci patiantur. In præsentī historiola præmittitur, quæ omnibus istis quasi occasione præbuit. Narratur enim, quæ occasione Christus Hierosolymam ascenderit, ubi hæc certamina subiit aduersus illius loci principes. Et fuit hæc tertia eius in uita profectio, quod annotari oportet, cū Ioannes (ut alibi monuimus) historiam suam in præsentibus istas quasi diuidat. Nunc præsentis narratiunculæ singulas partes ex ordine considerauimus.

Christus in Galilæa subsistit.

Primo ubi locorum Christus egerit indicatur, posteaquam ea gessit, quæ nuper exposuimus. In Galilæa nimirum, quam circuiuisse dicitur, ut (quod alij Euangelista annotauerunt) etiam indicat Ioannes: nimirum eò quod Iudæi ipsum occidere conarentur: quæ de re Capite quinto multis est dictum. Ad eò nihil profecit Dominus proluxa illa & diligenti disputatione, quæ se Dei filium & promissum humani generis redemptorem esse docuit, simulque aduersarij opinionas suæ incredulitatis denunciauit. Fuit ergo incurabilis istius generis contumacia, neque excusationem aliquam admittit, quando vim iniustam ei inferre uolunt, quem nulla probatio ratione alicuius erroris conuincere potuerunt. Petant autem ex Christi exemplo consolantur ministri ecclesiarum, si quando se multum docendo, monendo, hortando, arguendo nihil proficere uident: ne ideò studium suum Deo minus probari arbitrentur, cum hoc ipsum Deo in hoc in terris agenti acciderit. Similiter priuati quique hinc discant, non ideò debere in doctrinam uocari ueritatis doctrinam, si a nemine, aut certè à paucissimis recipiatur. Hoc enim non doctrinæ, sed hominum uitio fieri Capite quinto audiuius, qui ambitione & auaritia festinanti, aures & animos suos obstruunt, quo minus fides in illis radices agere & fructum aliquem parere possit.

Ceterum

Ceterum quando Christum in Iudæam noluisse ascendere audimus, eò quòd vita eius Iudæi in-
 sidati sunt, non putabimus ipsum adeò impotentem fuisse, ut hostiū manus non alia ratione cobibe-
 re, aut etiam inter illos saluus & tutò versari potuerit. Extant enim multa exempla, quæ docent,
 quam facile illi fuerit hominum conatus eludere, & vires aduersariorum coercere. Sed quia hominè
 verum assumpserat Dei filius, humanas quoque infirmitates penes se locū habere voluit, neq; eas sem-
 per dissimulauit, ne humanitas eius in dubium veniret. Adhæc exemplo suo de multis nos admonet,
 quorum consideratio nobis vtilissima simul & necessaria est. Et primò quidē docet hoc loco, quid ve-
 ritatis hostes tandem maneat, quorum rabies ad sanguinis innoxij effusionem vsq; exardet. Nimi-
 rum, quòd cum illis quasi diuortium faciat ipse, & sui meriti gratia spoliatus iræ & maledictioni ex-
 ponat, quæ illos tam in præsentī hac vita quam in futura hostiliter persequatur, & omnibus modis
 miseros atq; infelices reddat. Nam etsi multa in nobis patienter ferat Deus, deuotas tamen ad veri-
 tatis odium mentes & insatiabilem sanguinis sanctorum suorum sitim non fert; sicuti omnium secu-
 lorum exempla testantur. Hæc certè olim exilij Babylonicæ causa fuit, ut vltimum secundi Para-
 lip. cap. diserte testatur: & ob eandem causam postremum quoque vrbis & templi excidium vnà cum
 horribili gentis Iudaicæ dispersione accidisse, Christus non vno loco docet. Vide Matth. 23. Luc. 19.
 Et Romanorū historia indicant, Deum grauisima iudiciorum suorum exempla in eos edidisse. Im-
 peratores, qui doctrinam hostiliter persequi & seruorum eius sanguinem fundere ausi fuerunt. Quo-
 rum consideratio nos admonet, quid de nostri seculi tyrannis speremus; imò aduersus illorum machi-
 nationes nos consolatur, ne illos perpetuo successu vsuros esse putemus: quando certum est, Deum
 contra illos quoque fulminaturum esse, vbi sua impietatis mensuram impleuerint. Neq; interea de ec-
 clestiarum & doctrinæ conseruatione nos desperare conuenit. Vt enim hoc loco Galilæa Christo hosti-
 lium præbet, quem Iudæa ferre dedignatur, & sub Herodis tyranni immanissimi ditione doctrinā
 suam Christus longè lateq; dispergit: Ita frequenter fit, ut præter omnem expectationem Deus eccle-
 siæ suæ asylum apud eos constituat, qui nihil tale vnquam admitturi putabantur.

Cur Iudeorum
 insidias declina-
 uerit Christus?

Quantum no-
 ceant mali an-
 tistites?

Deinde apparet ex hoc loco, quantum mali dent falsi antistites, qui sub religionis prætextu suam
 gloriam & questum querunt. Tales enim fuisse Iudeorum sacerdotes et scribas, iam sæpe diximus.
 At idem iuncti huius & sanguinarij consilij aduersus Christum auctores fuerunt, & idèd propter
 illos Christus discedit, imò cum illorum consilij seductus populus Apostolos & fidei doctrinam per-
 sequeretur, vnà cum illis paulò post miserè periit. Ita olim prophetarum tempore falsi doctores, re-
 ges, & populum non semel in exitium abduxerunt. Pertinent huc quæ de Achab & eius interitū
 leguntur 1. Reg. 22. De Zedechia item & vrbis excidio apud Ieremiam, in Threnis potissimum
 habentur. Et quot malorum iam seculis aliquot auctores fuerint Rom. Pontifices eorumq; emissarij,
 notius est quam vt cōmemorari oporteat. Quæ exempla vram ab illis obseruentur, qui hodie
 tales fouent, & eorum artibus plus quam proditorijs veritatis doctrinam & sectatores circumueni-
 ripantur. Sentient hi quoque magno suo malo pestes fuisse maximas eos, quos nunc in pretio habent
 & in publica pacis conseruatores seu defensores venerantur.

Admonet præterea Christi exemplum, licere ministris & pijs omnibus hostium insidias declina-
 re, & ex ijs locis sese subducere, in quibus se nihil profecturos sciunt, insuper verò periculum sibi stru-
 tum esse vident, quòd nulla alia ratione euitari potest. Iubet hoc Christus, quado discipulis dicit: Si qua subterfu-
 gerit, Astorum liber non vno loco testatur. Paulus certè, cum oraculo admonitus esset, se coram Cæ-
 sare etiam de fide testaturum esse, insidias tamen sibi à Iudæis structas non neglexit, imò iudicium
 quoque insidiosum subterfugit, & legitimis armis potius defendi voluit, quam periculo manifesto se-
 se obicere. Secuti sunt Apostolorum & Christi exemplum sancti patres, quorum pietas & fides in
 historijs predicatur. Athanasius equidem non modo fugit & latuit nonnunquam, verum etiam Sy-
 nodis interesse noluit, quæ aduersus veritatem cogebantur, quales fuerunt Syrmienfis, Ariminen-
 sis, Mediolanensis, Selesiana, Constantinopolitana & Antiochena. Et Ambrosium legimus ad ec-
 clesiam suam provocauisse, cum de eius doctrina lis esset, nec voluisse in aula causam dicere apud eos
 iudices, quos veritati palam insensos esse sciebat. Quæ ergo ratione hodie nos vrgent aduersarij, vt
 fidei & doctrinæ causam, quæ non nostra sed Dei est, Papisicis Concilijs subijciamus, in quibus

Licet insidias
 & iudicia ini-
 gere.

president qui in Papae verba iam ante iurauerunt, et proinde sententias liberarum dicere non possunt. Aut quae impudentia est, petere ut veritatis causam scientes volentes prodamus, quam Christiani homines sanguinis sui testimonio potius tueri debent?

Tēpus praesentis historiae.

Sed redeamus ad huius loci historiam, quae tempus etiam notat, quo ista facta sunt. Proprietas (inquit) festum Iudaeorum, Scenopegia. Vocatur hoc alio nomine festum Tabernaculorum, et non se septimo, qui nostro Septembri ex parte responderet, celebratur, de quo Moyses Leuit. 23. sic scribit. Celebrabitis diem istum festum Domino septem diebus in anno. Statutum hoc perpetuum. Sic ad praesens vestros, et mense septimo celebratis hunc diem festum. In tabernaculis manebitis septem diebus, omnes indigenae de Israel sedebunt in tabernaculis, ut posteri vestri sciant, quod ego fecerim habitare in tabernaculis filios Israel, cum educerem eos de terra Aegypti, &c. Erat ergo festum hoc filiorum commemoratio beneficiorum, quae totis quadraginta annis in patres per desertum in circuitibus errantes Deus olim contulerat, priusquam terram sibi promissam attingerent. Adhaec aliter sensu conditionis humanae ipsos admonerat, ut se in terris peregrinos esse, patriam autem in caelis habere recordarentur, et proinde relictis studiis terrenis ad caelestia contenderent. Quae ratio ad nos quoque pertinet huius festi solemnitas, sicuti in Zacharia nostro diximus, qui Cap. ultimo de Christi regno vaticinans, Dei iram et plagam horribilem ecclesiae hostibus denuntiat, qui ad festi huius celebrationem nolint ascendere. Loquimur autem non de ceremonia externa, quam in Christianitate abolitam esse non ignoramus, sed de eius mystico sensu et usu, quem modo annotauimus. Huiusmodi cessatio retinenda esse, propheta docet: quia nihil est, quod hominem magis in officio continet, quam si in terris se peregrinum esse cogitet, a Deo accepta beneficia memori mente meditetur, et non tantum ad caelestis patriae hereditatem consequendam adiciat. Qui ista non cogitant, sed in terrenis immergi, caelestia negligunt, et dum sibi in terris bene esse volunt, salutis aeternae iacturam faciunt. Eorum enim similes sunt, qui vitam omnem in peregrinationibus curiosis potius quam necessariis terunt, et exterarum regionum illecebris capti, patriae obliuiscuntur, simulque sua negligentia testimonium suum omne amittunt.

Frates Christiani odiosum iudicant Hierosolymam ascendere.

Porro, quia haec alterius loci sunt, nunc Christi fratres audiamus, qui ex temporis circumstantia occasionem arripientes, illum ut Hierosolymam ascendat, hortantur. Vocat autem Iohannes Christi fratres ex more Hebraeorum eos, qui ei secundum carnem propinqui aut cognati fuerint, sive illi Mariae virginis consobrini fuerint, sive Iosephi putatitij eius patris ex uxore prioris sui. Theophylacto visum fuit. Hincquam acerbè et amarulenter nimis illi dicunt: Digredere hinc, et vade in Iudaeam, ut et discipuli tui videant opera tua quae facis. Discipulos autem dicit eos, qui in Iudaea sibi acquisierat, cum illic prius docuisset. Addunt autem hortationi isti ratione ex animi sensu aut generali sententia desumptam: Nemo enim in occulto facit aliquid, et quare ipsi dicitur, quod pro tali haberi, qui liberè et ingenuè omnia dicat et faciat. Et mox inferunt, si habetis eis, id est, si verè et absque fraude vel impostura facis quae de te dicuntur, et quae facere vultis, manifesta te mundo, et in publicum prodi, non in obscurioribus locis apud homines rudes et impios te ipsum vendita. Ita verò crimina gravissima illi intentant, ambitionem et gloriae privatae studium, imposturas item, quibus vulgo ignobili suum faciat, et ignauam timiditatem, quae ipsum prodeat in eorum conspectu prodire, quos prudentia et iudicio instructos esse norit. Adde his perperam tam, quasi turpiter negligat discipulos, qui ipsi in Iudaea nomine dederat. Vnde verò haec animosa et acerbatio apud eos qui vel propter cognationis vinculum erga ipsum melius affecti esse debebant. Respondet huic quaestioni Evangelista, cum addit: Nunc fratres quidem eius credebant in ipsum. Quare ergo fide destituti erant, affectibus prauis sese abripi passi sunt, ut et gloria omnem ei invidiam, et eorum elum cupiant, cum non tantum comodi ex illo ad se redire videret, quantum fortassis iniurio sperant, quin potius propter illum multis suspecti et exosi essent. Est autem nobis hoc loco obseruanda Christi praesentia, quae non modo exteri et alienigenae, verum etiam fratres vel consanguinei oderunt, et illi negantur. Fit hoc ipsum frequenter hodie. Qui enim a fide alieni sunt, si quos ex suis Christi ministerio viderant, mox aut illis palam aduersantur, et illorum eos pudet: aut ex illis aliqua veritate praesentiam sperant, et quoad spes illa durat, eos in aliquo pretio habet: quam primum verò eadem ipsos fallit, per odium concipiunt, et omnia eorum calumniantur. Similes horum sunt, qui cum veritatis

ficantur. & fratres nostri haberi velint, iubent tamen in Concilia Papistica nos abire, illis euange-
 lium proponere, & remere vitæ periclitari. Quid enim isti aliud dicunt, quam quod in presenti Chri-
 sto dicunt eius fratres? At non offendant nos talium iudicia, sed præparemus nos ad eiusmodi certami-
 na, ne quâdo incauti circumueniamur, vt leuissimorum hominû affectibus nos accommodemus. Præ-
 terea exemplo istorum docemur, quâ inuicilis sit carnis prærogatiua in salutis negotio. Sunt hi con-
 sanguinei Christi Iesu, quo cum a pueris versati multa videre potuerat, quæ illos de diuina eius vir-
 tute admonerent. Adeo tamen nihil in eius cognitione profecerunt, vt multis alijs ad ipsum acceden-
 tibus quotidie, ipsi eum tam scurriliter laceßere audeant: & vt ex Christi responsione apparebit, toti
 carnales & improbis mundi studijs ita addicti fuerunt, vt mundus eos odisse non posset. Est ergo in-
 uicilis planè generis gloriatio atq; fiducia, qua huius seculi filij insolenter nimis effratur. Vera enim
 nobilitas in eo consistit, vt Dei filij simus. At tales non ex carne & sanguine (vt primo Cap. dictû
 est) sed ex verbi semine & spiritus sancti operatione per fidem generantur, quam Dei donû esse scimus.
 Ad quam dignitatē adeo nihil prodest carnalis generatio, vt ne Christi quidē ipsum secundum car-
 nem genuisse quicquam coferat, nisi fides accedat, per quâ Deo verè coniungimur: cuius rei evidens
 testimoniu Luc. 11. Cap. habetur. Cum enim Christo docente mulier quædã exclamaret: Beatus ven-
 ter qui te gestauit, & vbera que suxisti: Respondit ille: Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, et
 custodiunt illud. Ad huius ergo studiû aspirant qui verè nobiles & generosi fieri cupiunt, inanem ve-
 rô stemmatum ostentationem ipsi relinquunt, qui Christi gustum aliquem nondum perceperunt.

Carnis præro-
 gatiua ad salu-
 tem non pro-
 dest.

Porro audiamus quid ille fratribus suis responderit. Propositio vel summa responsionis est, se
 nollet adire ascendere Hierosolytam. Docet autem suo exemplo, ne faciles simus ad obtemperan-
 dam quibuslibet, qui non omnia pro suis affectibus vellent agere, & ferè sub religionis prætextu sua
 querunt. Et hoc quidem imprimis ad verbi ministros pertinet, quibus non raro sub amicitia prætex-
 tu tam cognati ipsorum quàm alij complures negotium faciunt, dum hortantur, vt modeste agant,
 neminem ledant, concordie studeant, ita demq; suas rationes omnes instituant, vt amicos sibi parent
 quàm plurimos, & in pretio habeantur. Et hi quidem Sirenum instar sese insinuant, & ea quæ ipsi
 præscribunt docendi ratione plus profici aiunt, quàm si rigidius cum illis agatur, qui superstitioni-
 bus aut morum licentia assueuerunt. At tunc in Dei verbum illi respicere debent, & ex eo de sua
 functione iudicare, & ab illa in nullius hominis gratiam vel latû vnguem discedere. Cogitent item
 sibi olim ad Christi tribunal rationem esse reddendam, nec alicuius mortalium auctoritatem tanti
 esse, vt eos excusare possit, qui ipsius mandata transgrediuntur. Caterùm ne præfractus videatur
 Christus aut superbus generis Hierosolymitanae & sacrorum omnium contemptor, rationes quoque
 allegat, quibus impediatur, quò minus fratribus suis morem gerat. Et primò ait: Tempus meum
 nondum adest. Loquitur autem de tempore perfectionis huius quæ instabat, vt non opus sit hîc vel
 de mortis vel de glorie Christi tempore curiosius disputare. Hoc autem dicendo omnes verbi mini-
 stros admonet, ne quid temere & inconsultò faciant, sed temporum, locorû & hominum, quibus cum
 agunt, diligenter habeant rationem, ne importunè & imprudenter agendo communi cause Christi
 & religionis officiant. Et hoc referri debet, quòd alibi in domus sue dispensatore non fidem modò,
 verum etiam prudentiam requirit, vt quæuis suo loco & tempore deponat: & quòd Paulus omnia
 ad edificationem fieri iubet. Quin ipse fatetur, se omnia omnibus factum esse, & Corinthios lacte a-
 luisse, cum solitioris cibi nondum essent capaces. Quod autem de ecclesia ministris dicitur, in genere
 de omnibus debet intelligi. Nam vt Solomon ait, omnia suum tempus habent: & vt in rerum natu-
 ra alio tempore ferunt, alio fructus crescunt, alio metuntur & colliguntur: alio item tempore ter-
 ra quisquâ niuibus lecta & frigore torpida, alio quasi euigilans vires suas profert & operatur: Sic
 bonorum negotijs tempora sua Deus distribuit, & tempus est occidendi, tempus medendi, tempus
 demolendi, & tempus edificandi: tempus lachrymandi, & tempus ridendi: tempus lugendi, &
 tempus saluandi, &c. Hac vt iam obseruarent omnes hoc nostro seculo, quando verbi prædicatio
 longe lateque apud omnes gentes instaurata, & horrendi in orbe motus, signa item omnis generis
 abunde testantur iam tempus esse penitentis, qua nos ad nouissimum Iesu Christi aduentum præ-
 paremus, & Deum nobis iratum placare studeamus. Sed ea est hominum socordia, vt plerique o-
 mnibus istis contemptis, eorum mores imitentur, qui Noe & Lothi temporibus Dei iram sua li-

Christus fratru
 consilium res-
 puit.

Tempus obser-
 uari debet.

centia magis accenderunt: & verisimè de nobis dici poterat, quod per Ieremiam Cap. 8. de
 daïs dicit Dominus: Ciconia in aere nouit tempus suum: turtur, grus & hirundo obseruant tempo-
 prof. Etionis suæ: at populus meus non cognouit iudicium Domini, &c. At hic simul meminerunt
 Iudæis (vt ipse Christus Luc. 19. testatur) hanc excidij causam fuisse, quod uisitationis sua
 pus non agnouerunt, &c.

Christo non idē
 licuit, quod fra-
 tribus.

Sed ad Christum reuertamur, qui per præoccupationem fratrum suorum obiectioni occurrere
 Poterant enim illi dicere: At qui nos iam ascendemus ad diem festum, quod cum à nobis ratio
 poris exigat, quid obstat quò minus tu quoque te ad iter accingas & nos illic euntes comiteris? Re-
 spondet ergo Christus: Tempus vestrum semper est paratum, &c. Id est, longè alia est ratio
 stra quàm mea. Vobis enim semper licet tuto ire quocumque uultis, mihi non item. Mundus enim
 non potest uos odisse, vt pote sui similes & iisdem cum eo studijs addictos. Me autem odit mundus,
 quia ego testor de eo, quòd opera eius mala sint: & proinde mihi non semper tutum est hoc ausu
 iter facere, sed cautius & circumspectius res meas instituere cogor. Quapropter ascendite uos ad
 festum hoc: ego nondum ascendo ad hoc festum, quia meum tempus nondum impletum est, id est, ad-
 dum ea hora aduenit, quæ mihi quoque illuc tuto eundi occasionem præbebit, &c. Pulchre autem
 his uerbis primò mundi infelicis ingenium exprimit, qui salutis publicæ ministros, adeoque meos
 suos odisse solet, ijs uerò delectatur, qui ipsi interitus auctores sunt. Hinc fit, quòd cum in publico
 eo & absque periculo uersari liceat adulteris, scortatoribus, usurarijs, homicidis & flagitijs
 omnibus, soli pij omnium odio expositi sint, vt illis non liceat facere ea quæ ad Dei gloriam & pu-
 blicam salutem promouendam pertinent. Deinde rursum suo exemplo ministros omnes officij ad-
 monet, quòd est, vt ipsi quoque restentur de mundi operibus. Testandi uerbo modum exprimit,
 quem inter docendum obseruent. Testis enim est ingenuè dicere quòd uerum esse nouit, nec
 ullius hominis gratiam aut odium quicquam facere, quòd ueritati aduersetur. Eadem ergo li-
 tate ministri peccata arguere debent, nec aperti modo flagitia accusare, sed latentem quoque cor-
 ruptionem protrahere, & luculentis uerbi Dei testimonijs conuincere. Neque hic mundi malicia
 aliquid est tribuendum, qui hoc fert indignissimè. Nam vt hoc fiat, partim Dei gloria exigit, par-
 tim salus publica, quæ constare non potest, nisi singuli sua uicia agnoscant, & ita ad uerum
 tiam per Christum Iesum confugiant. Obseruarunt hoc propheta & Apostoli omnes, quorum uis-
 gia si hodie ministri imitentur, & officium suum facientes populum patienter ferat, mox eximium
 nientia publicæ fructus sequentur, & sibi cõsecratos Iesus Christus uicia æterna heredes faciet. De
 debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LIX.

Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum,
 non manifestè, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quarebant eum in fe-
 sto, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turbis de eo.
 Alij quidem dicebant, Bonus est: alij uerò dicebant, Non, sed fe ducit
 turbam. Nullus tamen palàm loquebatur de eo, propter metum Iudæo-
 rum. Festo autem iam dimidia ex parte peracto, ascendit Iesus in tem-
 plum, ac docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo iste literas
 nouit, cum non didicerit?

Dominus & seruator noster, Iesus Christus, doctoris officio, quòd ipsi pater imposuit, ita fungitur,
 tur, vt non modò fideliter tradat salutis doctrinam, uerum etiam suo exemplo doceat, quæ
 uera ministrorum uerbi omnium officia. Est hoc obseruatum dignissimum, eò quòd multa uiciorum
 soleant, quæ ministros ab officio suo transuersos abripere possunt, nisi pòbe sint instructi. Modò enim
 illis parentes, fratres & cognati negotiũ faciunt, cum uel illis inuident, uel sua querentes ipsi
 suorum affectuum arbitrio audacter præscribunt. Modò aperti hostes insurgunt, qui uolentem
 ritatis doctrinam opprimere conantur. Modò ex occultis insidijs periculum imminet, vt iam dicitur

nihil dicamus, quæ intra animos nostros satan & propria caro solent obijcere. At aduersus omnia ista Christus suo exemplo nos instruit, quod hoc Cap. & in sequenti etiã describitur. Et nuper quidẽ de ipsius fratribus aut consanguineis dictum est, qui cum ipsi inuiderent, nihilominus autem ex illo priuata commoda sperarent, amarulenter nimis ipsum sollicitauerunt, vt Hierosolymam ad festum tabernaculorũ ascendat, & illic cen in publico totius populi theatro sese operibus miraculosis cognoscendum præbeat. Sed non gerit illis morem Dominus, & suo exemplo docet, ne illorum votis nos accommodemus, qui omnia sua secundum priuatos carnis affectus instituit, & sub religionis prætextu sua querunt. Sequitur nunc, quid porro fecerit, cum sibi insidias structas sciret, & sacerdotum rabies aperire etiam grassaretur.

Primum profectio Christi in urbem paucis narratur. Cum enim eius fratres sub inuitu festi yndæ cum alijs ex more illuc ascendissent, ipse in Galilæa per aliquos dies substitit, & his elapsis eodẽ profectus est, sed occultius vt nec comitatum haberet numerosum, nec inter eundem miraculis & signis seipsum manifestaret. Hic autem de fratribus aut propinquis Christi aliquid dicendum est. Egerat cum illis ipse grauit, & in ipsis nimium mundi studium nõ obscure accusauerat, qui ipsum non alia de causa odisset, quam quod verbi sui luce opera illius mala argueret. Debebat hoc vni ipsis sufficere, vt a mundo sibi cauerent. At amẽ admonitione ista minime tanguntur, nec ideo relictis mundi studijs, Christo & eius voluntati sese accommodant: quin potius relicto Christo Domino de seruanda mundi amicitia cogitant, idq; sub religionis prætextu, quando absq; omni mora cum reliquis suis gentibus ad festũ proficiscuntur. Solet hoc ipsum hodie frequenter fieri, maxime si quando de festis agitur, quæ carni & mundo adulescent; qualia sunt encæriorum, Bachanaliõum reliquiæ, quæ quadragesimã proximẽ precedunt, & peregrinationes in Diuorũ honorem publicæ & solennes, & quæ alia sunt eius generis. Quamuis enim ex Dei verbo abunde doceamur, hæc omnia ex mundo, imò gentilissimi reliquiæ esse, & ipsã Christiani nominis professionem turpiter prophanari, ad eã tamen nihil proficitur admonitionibus eiusmodi, vt pleriq; ab ipso Christo potius discedere & euangelio longum Valere renunciare malint, quam receptæ consuetudini & mundi studijs sese opponere. Et cum hoc faciant, tamen Christianos se esse profitentur, quo nomine non magis digni sunt, quam hi fratres Christi dici debuerunt, de quibus in presenti agitur.

Fratres Christi, illo relicto, ad festum ascensurunt.

Sed omisit istis fidei & nominis Christiani prophanatoribus, Christi factũ inspiciamus, qui cum tempus idoneũ esset, ipse etiam ad festum ascendit. Nam etiam si Hierosolyma indigna esset, quam inuiseret, cum in ea superstitiosi cultus, sacrorum nundinatio & sanguinaria hostiũ veritatis conuatio regnarent, non tamen idcirco negligi debebant piorũ reliquiæ, qui ex diuersis locis eã confluere solebant. Propter hos ergo Hierosolymam proficiscitur Dominus, nõ vt cum crasso & superstitioso Iudeorum vulgo festum celebret, sed vt doctrina sua piorum mentes illuminet, ac de ijs admoneat, quæ festi istius ceremonijs adumbrabantur. Est hoc magnũ fidei & bonitatis Christi argumentum, qui suos nunquam negligit, neq; nobis fraudi esse patitur impietatem & malitiam aliorum, qui sese ipsi hostiliter opponunt. Obseruent hoc quoq; ministri, ne malorum contumacia ita se irricari patiantur, vt pios quosq; negligant aut deserant, quorum salus ipsis cõmendatissima esse debet. Simul verò obseruatu dignissima est prudentia, qua totum istud negotium gubernauit. Licet enim propter periculum nollet a patris sui mandato discedere, prudenter tamen hostium insidias cauet, cum hoc absque omni culpa inobediencie fieri posset. Et huc referri debet, quod non circa inuitu festi iter ingreditur, quando omnes via frequentis Iudeorum vndique aduentantium multitudine impleta erant: sed eã via profectioẽ suam differt, vt nullius indicio prodire posset: quod item occultius omnia sua instituit, neq; statim in publicũ prodire cum eã venisset, sed occasione diligentissimẽ venatur & obseruat. Hoc magistri sui exemplum imitentur omnes euangelij præcones. Licet quidẽ illis, vt imminenti periculo sese ad tempus subducant, Neminerint tamen non temere deserere stationẽ, in qua illos Deus constituit: & dum suam functionem obeunt, circumspicere & caute agant sua omnia: nec vnquã illis excidat quod Christus dixit, filios huius seculi prudentiores esse in sua generatione, quam filios lucis: & prouide suo studio preces coniungant assiduas & indefinentes, quibus Dei opem & fidem implorent. At circa hæc in omnem partem peccatur. Alij enim periculorum metu superati officium suum profusus negligunt. Alij seipfos & suæ fidei commissos temere in periculum adducunt, omnesq; eas dis-

Christus Hierosolymam ascendit.

fidencie & incredulitatis accusant, qui non volunt cum ipsis insanire. Longè aliter Christum hic quàm alibi egisse scimus, qui ut idem sui faciant monet, quando illos in periculis cauendos serena prudentia vti iubet. Sunt etiam sanctorum veriusq; testamenti exempla, qui hoc diligenter seruauerunt.

Christus queritur ad mortem.

Sed pergit in cepta narratione Ioannes, & quid interea de Christo in vrbe consultati & aliter sit, commemorat. Vbi primò occurrit, quòd illum Iudaei quaesuerint. Loquitur autem de sacerdotibus & Senioribus Iudaeorum, qui prae alijs sanctum illud & illustre populi Dei nomen ad se rapuerunt, quasi penes ipsos esset tota gentis illius dignitas: ut hodie nostri Praesules solent, quando se solum Domini & spirituales nominant. Ibi Christum quaesuisse dicuntur, nimirum ad ipsum occidendum, sicuti huius Cap. intro est dictum. Fuit igitur inquisitio ista diligentissima, qualis contra institui solet, qui magni alicuius sceleris aut publici mali auctores esse putantur. Et quando illi suspicam comparere, nec etiam quaesitum inueniri posse vident, hoc agunt, ut ijs suspectis & exanimis reddant, apud quos in aliquo pretio hucusq; fuerat. Nam non tam contempnimus quam iniudice videntur. Vbi est ille? Quasi dicerent, Vbi tandem latet ille magnificus suarum virtutum ostentator, qui miraculis sese apud vulgus imperitum vendidit, & magnum illum prophetam se dixisse esse? Cur non nunc prodit in publicum? Cur non in festo totius gentis celeberrimo & inter bonos eruditione & rerum experientia instructos sese sistit, ut de illius factis & doctrina iudicium fiat? Illi vero & alia his similia dicendo, non tam ipsum Christum, quàm ipsius sectatores fugillant, quos ipsos homini vano & impostori seducendos temere praeberunt. Et non omnino irritus fuit illorum.

Diversa Iudaeorum de Christo iudicia.

Ea enim occasione per totam urbem in populo murmur exortum est, & passim de Christo disputare caeperunt, qui ista à magnatibus dici audiuere. Alij enim de illius virtute testimonium narrant, quòd bonus sit, & indignus in quem eiusmodi inquisitio fiat. Alij vero hoc diserite negant, & quouis supplicio dignum esse euincant, seductorem esse aiunt. Tales enim Deus in lege occidere iussit. Vide Deute. 13. Interim nemo palam de illo loquebatur propter metum Iudaeorum suorum antistitem, qui ut sua gloriae & quaestui consulerent, Christi nomen & memoriam omnino extirpare & abolitam cupiebant. Licebat quidem illum querere, inuenitum prodere, doctrinam et miracula tum calumniari: at honorificam eius mentionem facere tutum non erat. Causam periculi huius infra Cap. 9 & 12. euangelista exponit, Excommunicationem nimirum, qua omnes Christi discipulos multos decreuerant Pharisei. Erat hoc malum non leue, & summa cum ignominia coniunctum. Quoniam à populi Iudaici & sacrorum consortio exclusi erant, simul etià à promissionibus Dei et saluti aeternae hereditate exclusi videbantur. Imponebat autem rudi & misero Iudaeorum vulgo, quòd inter veram & falsam ecclesiam non rectè discernent, & ab externo nominis atq; professionis splendore derent. Quod ipsum hodie etià multis imponit, ut brutis Pontificum fulminibus sese terrentur. Discant illi in Dei verbum respicere, ex cuius semine ecclesia generatur, & vanis illorum comminationibus Dei promissionem opponant: Benedicam benedicientibus tibi, & maledicentibus tibi maledicam. Gene. 12. Hanc qui probe expendunt, & eandem in Christo ratam esse intelligunt, certe hominum temerarijs comminationibus non multum mouebuntur. Sunt autem hoc loco quaedam non officitanter consideranda, de quibus ex ordine breuiter dicemus.

Christi hostes seipsos produunt ab omni religione alieniss.

Et primò quidem obseruabis praepostera hostium veritatis iudicia, quibus se seipsos ab omni pietate alienissimos esse produunt, dum pijsimi & sanctissimi videri volunt. Accusant isti Christum quòd in sabbato hominem sanum fecisset, qui annis continuis triginta octo paralyticus decubauerat, neq; illis satis facere potuit, quòd sine omni opere seruili hoc omne consecerat, & diuinam suam virtutem veramq; deitatem argumentis firmissimis demonstrarat, ut Cap. 5. vidimus. At nunc in festo omnium celeberrimo illum sollicitè quaerunt, vitæ eius insidiantur, & multa faciunt, quae ad laborem magno fieri non poterant. Quis ergo eos aliqua sabbati religione teneri dixerit? Quis non eos hic deprehendat prophanos, sanguinarios, & corruptissimos affectibus omnino deuitos? Sicut huius generis hodie multa fieri ab aduersarijs nostris. Accusant nos quòd schisma in ecclesia fecimus, dum ad vnum Christum Iesum omnes remittimus; interim ipsi infinitas monachorum sectas inuenerunt, qui omnes professione, vestitu, ritibus & ceremonijs differunt: nec ijs contenti nona quadam die cõmunicantur. Similiter quouis supplicio nos dignos esse clamant, quòd Dinorum inuocantur.

& cultum improbemus: cum ipsi interea eam fidem & doctrinam, pro qua Diui ferè omnes mortui sunt, & quam sanguinis sui testimonio obfignarunt, impiam & hereticam esse palàm dicant. Ita sacramentorum prophanatores nos esse querunt, dum ea secundum institutione Christi simplicissimè administramus: eadem verò ipsi turpiter diuendunt, & his non minori impudentia quàm olim Iudeorum sacerdotes ad suum questum abutuntur. Adhuc inexcusabile scelus esse vociferantur, si ecclesie minister uxorem habeat unam, & fornicatorem vocat eum, qui coniugij vinculo sese astrinxit: interim autem sacrificulos & monachos plures concubinas domi alere, et insuper insatiabili libidine per omnium toros vagari patiuntur. Possem infinita huius farinae recensere, sed sufficiat occasione cogitandi de his rudioribus, ne fucata sanctitatis specie decipiantur, quando illos sacra omnia in ore habere audiunt, quasi illorum acerrimi sint propugnatores.

Admonet præterea locus iste, non nouum aut insolens esse, si de salutis doctrina & fide concertationes atq; dissidia excitentur. Quia enim homo animalis non percipit ea quae sunt spiritus Dei, & pleriq; sua querunt, fieri non potest, quin in sectas diuersas scindatur. Cepit itaq; malum hoc in ipsa rerum origine, vt Caini & Abeli exempla restantur. Postea totus orbis in duas sectas principales scissus fuit, Iudeorum & gentium, & ne hi quidem vring; inter se conuenire potuerunt. Inter gentes enim variae & diuersae fuerunt de summo bono concertationes. A Iudeis verò Israelitae defecerunt, qui cultus gentilitiorum veri Dei professione coniungebant. Tandem sub Ioanne Hircano annis circiter 129. ante incarnatum filium Dei exortae sunt sectae Pharisaeorum, Sadduceorum & Essenorum, quae totum populum in studia planè contraria distraherunt. Quòd si verò Christus Iesus schismata haec cum non potuit in medio tollere, vt de ipso etiam & eius doctrina noua lites & concertationes sint exortae, quid miramur, si hodie idem fiat, quando veritas per homines obscuros & nullius auctoritatis praedicatur? Praeparemus nos ergo ad certamina huiusmodi, nec tanti faciamus hominum leuissimorum iudicia, vt propter illos vel veritatis doctrinam in dubium vocemus, vel nos ex statione nostra deijci patiamur. Simul autem nos confoletur, quòd in horribili ista populi Iudaici confusione & sub duro sacerdotum dominio, reperti sunt aliqui sanioris iudicij homines, qui Christum agnoscerent, & illi testimonium ferrent. Fit hoc ipsum vbiq; terrarum, vt semper sint, quos spiritus sanctus aliqua veritatis cognitione imbuat, vt huius hostibus sese opponant, & ferè posteritas rectius de illis iudicat, quos praesens aetas odiose contemnit & lacerat.

Præterea hoc quoq; obseruemus, quòd qui via, lux & veritas est, seductor populi dicitur, & qui Christum dicentem ab ijs, qui iam pridem cum externo cultu doctrinam quoq; corruperant, & impudenti sacrorum omnium nundinatione religionem in contemptu adduxerant. Simulant hi nunc veritatis & publicae salutis studium, & quodammodo dolorè animi profitentur, quem ex populi seductione conceperint, cum lupi essent crudelissimi, neq; vlla cura aliorum rangerentur. Faciunt hoc ipsum hodie nostri aduersarij. Nam qui iam saeculis aliquot in grege Christi vulpes & lupi fuerunt, cultum Dei prophanarunt, doctrinam veritatis partim extinxerunt, partim hominum traditionibus adulterarunt, seductores & impostores nos esse vociferantur, quando euangelium simpliciter praedicamus, salutem omnium in sola Dei gratia per Iesu Christi meritum ostendimus, & vera vitæ Christiana officia sedulo regemus. Et qui infelicis populi superstitiones & eiusdem miseram sortem non modo neglexerunt, sed acuti in sinu riserunt, hi nunc gemitus & lachrymas fingere possunt, quibus eius interitum deplorant. Sed hi impostorum mores sunt, & hoc vetus illud crimè est, quo omnibus saeculis diffamati sunt veritatis praecones & publicae salutis patroni. Sic Moysen & Aaronem olim accusabat Pharaos, & prophetas hoc ipso nomine aduersarij traducebat: apostolos item orbis totius turbatores dixerunt, qui veteres superstitiones tuebantur. Et vt in praesenti palàm Christo conuictari licet, eiusdem verò innocentiam defendere non satis tutum est: Ita hodie cuius permittitur veritatis ministros maledictis ledere, periculum verò subeunt praesens quicumque illorum patrociniū suscipiunt. At cum eadem Christi quoq; fors in terris fuerit, patienter hanc ipsi etiā feramus. Excusat nos apud Dei tribunal menti bene sibi conficia, & Deus ipse suorum innocentiam asserere & tueri solet, quod exempla multa restantur.

Porrò redeamus nunc ad Christum, qui cum festu hoc, quod diebus aliquot continuis durabat, Christus publicè dimidia ex parte per actum esset, in templum ascendit, & illic publicè docuit, Sic ergo sibi cauit, vt eè docet in templo.

Schismata & dissidia in religione.

er Christum
cauendū
diuigent
sultati
tem de sacerdot
ad se rapit
uando se sibi
ad ipsum occidit
quales contra
Et quando illu
spectu & ex
inuidiole
utrum ostentat
am se dicit
& inter bono
iudicia fiat? H
igillane, quid
tus fuit iste
im de Christi
testimonium
serie negat, &
ege occidere
eorum suu
omnino extir
et miracula
i huius infra
scipulos mult
ndum. Qui
ei et salutis
go, quod inter
onsis splendor
ese terreripam
anis illorum
aledicentibus
se intelligunt,
sem hoc loco
re seipos ad
arunt isti Chri
ricus decubant
inimam suam
is. At nunc
faciunt, quae
rit? Quis non
deditos? Sicut
a in ecclesia
chori solas
reus nonas
um inuocant
& cultum

tamen officio suo non defuerit, simulq; hoc suo facto ijs animū addere voluit, qui de illo beneficiū tiebant atq; loquebantur. Obseruent exemplū hoc ministri, ne dum sibi ipsi cauent, eos deserat, qui in fide confirmare debent. Rursus verò evidenti argumento diuinitatē suam Christus probat, quando publicē docet inter eos, qui illum paulō ante ad mortem querebant; & nunc docente ferre cogitur, qui prius absenti insidiabantur. Agnouerunt in eo multi ex vulgo diuinam providentiam virtutem, vt suo loco audiemus. Et quod tunc fecit dominus, hoc ipsum hodie sepius fit, quando propter omnem expectationem veritatis doctrina inter medios lupos & grauissimos hostes propagatur. Agnoscamus tunc quoq; Christi potentiam, & ex ea petamus consolationis argumenta, quae fidem stram suffulciant. Non autem temere factum putabimus, quod in templo docuit Dominus, tunc dum alij circa victimas & festi ritus externos occupabantur. Videtur enim hoc illorū errori impetere, qui cultum in externis consistere putabant, nihil de mysterijs fidei sub eo latentibus solliciti. Principium ergo ecclesiae exercitium circa doctrinam versatur, quam sedulo predicari & audiri conant, vt omnes obedientiae assuescant, quam omnibus sacrificijs atq; ceremonijs externis Deus profert, vt iam saepe diximus.

Iudei Christum mirantur, nō tamen credunt.

Ceterum docente Christo Iudei mirantur & obstupefcunt, nō autem credunt. Vident enim nouam & insolitam licet is nimirum & scripturarum cognitione instructum esse eum, qui in fide nullis vnquam fuerat institutus. Licet verò hoc humani ingenij vires longē superare sciant, tamen quid hoc sibi velit inquirunt serid, nec diuinam virtutem agnoscunt. Imò credibile est, hoc ex malo daemone profectum putasse, cuius virtute signa quoq; fieri sacerdotes dicebant. Ita fieri solet, quando carnis affectus sequimur, vt ipsi nobis noxia faciamus, quae salutē nostram impuere poterant, si illis recte videremur. Si enim nostro ingenio sese Deus accommodat, & medijs illis utitur, pleriq; illis solis intenti, ipsius manum & virtutem non agnoscunt. Quod si noua ratione uisum agat, stupore & admiratione abrepti, quiduis potius quam Dei operationem animi conuenimus, & proinde circa vanas atq; noxias speculationes vagamur. Facile autem huic malo mediamur, si in operum Dei admiratione ita versemur, vt illa omnia applicemus ad veritatis cognoscendam, qui nobis studiorum omnium scopus vnicus esse debet. Ita fiet, vt Iesum Christum intelligamus solum & verum salutis auctorem esse, & in eo vitam consequamur eternam. Illi datur benedictio, honor, gloria & potestas in eternum, Amen.

HOMILIA LX.

Respondit illis Iesus, ac dixit: Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uoluntatem eius facere, cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego ex me ipso loquar. Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit: qui autem quaerit gloriam eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniustitia in eo non est.

Diuus Ioannes apostolus & euangelista in priori epistola grauius scribit: Dilecti, ne cuiusmodi uirtuti credatis; sed probate spiritus, an ex Deo sint. Consentit eidē Paulus, qui Thessalonicensibus suis dicit: Prophetias ne cōtemnatis: omnia probate, quod bonum fuerit tenere. Sunt haec aduersiones uiles omnino & necessariae. Quia enim omnibus seculis falsi doctores fuerunt, hisa autem uisimis temporibus quotidie noui impostores exoritur, qui infirmorum fidem euerunt. Ipsi uisim in dubium uocant, & Dei cultum turpiter prophanant: regulam omnino esse oportet certam, quam istorū dogmata examinentur. Tradidit hanc olim ueteri populo Deus, quando pro impostoribus habere insit eos, qui Deos alienos querebant, etiam si hanc suam doctrinam signis euidentibus confirmant. In nouo autem Testamento non modo rata adhuc est huius precepti auctoritas, uerum etiam ipse Dei filius absolutū uerū & orthodoxi doctoris exemplū proponitur, & idem in locis suae doctrine rationem sic reddit, vt certas notas proponat, ex quibus de quauis doctrina iudicium fieri possit. Et hic imprimis debet referri praesentis loci tractatio. Cum enim in templo publice docuisset Christus, Iudei singularem eius gratiā admirari quidem sunt, sed latentem

humanitatis specie deitatis virtutem agnoscere non potuerunt: que causa fuit, ut scandalum ex eo enatum sit, quod ipsos in sublimiore promissi seruatoris cognitione adducere debebat. Ideo nunc rem omnem clarius exponit, & sue doctrinae veritatem ita tuetur, ut simul certam & infallibilem probandi doctrinas omnes rationem praescribat. Est ergo locus hic dignissimus, cuius singulae partes diligenti inspicantur.

Primo autem Iudaei responderet, quibus nouum & insolens videbatur, ipsum scripturas allegare & exponere posse, cum in nullis scholis unquam fuisset institutus. Dicit ergo: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Quae verba primo incivili paradoxon quid & *αὐτοῦ* continere videntur, quando doctrinam eandem suam & non suam esse dicit. Sed hic quoque (ut etiam alibi dictum est) ex aduersariorum sententia vel opinione loquitur, qui in ipso nihil quam nudum hominem agnoscebant, & proinde sensus verborum est: Admiratione vobis parit doctrina haec mea & docendi facultas, quae me instructum videtis. Admirationis causa est, quod nihil in me homine manus agnoscitis. Sed longe aliter res habet. Nec enim nudus homo, sed verus quoque & patri coaeternus sum Dei filius. Itaque doctrina haec non mea est vel hominis, quem solum videtis, sed ad Deum patrem referri debet, qui me misit, ut humani generis redemptor simul & doctor sim, quem me fore olim prophetae praedixerunt. Non ergo vos offendere debet quod ista possum praestare, cum in literarum studiis nunquam versatus sim. Nam ut pater ex semetipso omnia nouit, neque alio magistro aut institutore opus habet: Ita neque ego, qui eiusdem cum illo essentiae, imò aeterna patris sapientia sum. Haec autem dicendo, in ipsos retorquet argumentum, quo maleuoli eius doctrinam populo suspectam facere volebant. Perinde enim est, ac si dixerit: Hoc vos offendit, quod a nemine institutus docere possum. At hinc colligere debeatis, hoc totum negotium non humanum esse, nec humana industria, sed diuina virtute administrari, &c.

Doctrina Christi non humana, sed diuina est.

Ubi apparet, non temere factum esse, quod Deus filium suum in carne manifestatum, non in scholis & literarum studiis instituit, sed ab arte manuarum (quam illi cum Iosepho patre putatio exercuisse in Marco nostro diximus) ad docendi munus vocare voluit: quod item Christus ipse in apostolorum numerum homines idiotas, piscatores, publicanos & ab omni literarum atque ingeniarum artium cognitione alienissimos cooptauit, cui facillimum erat, ex sacerdotum filijs & scribis aliquos asciscere, quorum opera & ministerio vteretur in propaganda fide & vera salutis cognitione. Nimirum, ut res ipsa doceret, negotium hoc totum diuinum, non humanum esse, & cordatiores quique rei nouitate excitarentur ad diligentem eorum considerationem, quae proponebantur. Hoc certe argumento olim Amos sese defendit, cum Amasias sacerdos idololatra ipsi negotium faceret, cui ita respondit: Ego non sum propheta, neque filius prophetae, sed homo pecuarius ego sum, sycomorae stringens: Tulit autem me Dominus cum grege sequeretur, dixitque mihi Dominus: Vade, & propheta ad populum meum Israel, &c. Quibus verbis Amasiam admonere voluit, ne sine numine factum putet, quod ipse ad docendum prodierit, & proinde non temere cum Deo certamen suscipiat. Eodem referri debet, quod sacerdotes & seniores Hierosolymitanos apostolorum libertate percussos fuisse Lucas Act. 4. scribit, cum cõperissent ipsos homines idiotas & illiteratos esse. Et hodie multi mirantur, homines obscuros et nullius antehac auctoritatis nostro seculo tam subita & incredibilem ecclesiae, adeoque orbis totius mutationem inuehere potuisse. Eandem tamen videmus esse improbitatem & pertinaciam plerorumque, quae inter Iudaeos Christi tempore obtinuerat. Nam etsi negare non possint gratiam Dei, quae in euangelij ministris & toto illo reformationis ecclesiae negotio elucet, pergunt tamen contemnere veritatis doctrinam, & eandem oppressam voluere.

Cur Christus et apostoli non instituti fuerint in scholis?

Quoad verum huius loci tractationem, diligenter obseruari debet Iesu Christi modestia, quae se parri submitit, & cum omnem hanc laudem sibi ipsi verè posset tribuere, tamen pro assumptae humanitatis ratione eam Deo patri transcribit. Imitentur eius exemplum, quotquot se donis aliquot praestantioribus instructos vident: & quamuis interdum aduersariorum improbitate cogantur dignitate & auctoritatem sui nominis tueri, meminerint tamen, eam sibi à Deo obtigisse, & sic illam propugnent, ut omnis gloria ad unum Deum referatur. Obseruauit hoc diligentissime Paulus, qui auditorum simplicitate nunquam abuti voluit, ut sui nominis auctoritate stabiliret in se transferendo ea, quae soli Deo debentur. Ego (inquit) plantauit, Apollo rigauit, sed Deus dedit incrementum. Et alibi cum coactus esset dicere, Amplius quam alij omnes laboraui: Mox subiicit: Non ego tamen, sed gratia Dei

Deum referunt.

illo bonis...
e, eos deseri...
stus probat...
centi ferre...
providentiam...
suis, quando...
ostes propa...
menta, qua...
Dominus, m...
lori errori...
bus solitari...
& audiri...
eternis Den...
Vident enim...
um, qui in...
are sicut...
dibile est...
dicebant. I...
ut nostram...
et, & medi...
i noua rati...
em anima...
huic malo...
eritatis cog...
esum Christi...
ernam. Illi...

eius qui...
le doctri...
so loqui...
qui misit

lecti, ne cui...
qui Theosal...
re. Sicut ha...
unt, his a...
uerunt. Item...
portet certam...
ando pro impo...
nam hinc en...
cepri auctorit...
ur, & idem...
e quavis doctri...
nim in templo...
latentem sub...

quæ mihi adest. Itē, Gratia Dei sum, quod sum. 1. Cor. 15. Qui ita affecti sunt, donis à Deo acceptis rectè utuntur, & siue in ecclesia ministerio cōstituti sint, siue in repub. versentur, magna cum laude & publico bono functionem suam obeunt. Qui verò nec locū quem tenent, neq. dona quæ ipsi in Deo sibi obtigisse cogitant, ij ambitione elati omnia pro suo arbitrio instituunt, & dum sine Deo consultū volunt, se ipsos Deo exosos faciūt, & ecclesiam simul atq. repub. secū in periculū adducunt.

Solius Dei doctrina in ecclesia doceri debet

Præterea quoad scopum totius tractationis, quam hoc Cap. contineri diximus nuper, aduertimus, non aliam in ecclesia doctrinā debere proponi, quàm de qua ministri hoc ipsum verè possessores esse, quod non ipsorū & ex proprio cerebro enata sit, sed Deum authorem habeat. Quia enim ecclesia Dei domus est, nefas fuerit, aliam in ea vocem audiri, quā veri illius patrisfamilias, qui in filij sui unigeniti & dilectissimi sanguine acquisiuit. Dei ergo verbum solū doceri debet, quod in Testamento libris ex Spiritus sancti suggestionē prophetæ & apostoli comprehendunt, nec adderentur, qui vel suas vel aliorum traditiones proferunt. Has enim iam olim Deus vna sententia ingulauit, quando se frustra ab ijs coli dixit, qui hominum doctrinis nituntur. Sunt hæc testimonia infinitis confirmata, ea tamen est nostri seculi infelicitas, vt multi non sine graui scripturæ læsione ignominia doctrinas falsas inuehant, quas hoc vno argumento tuerent, quòd scripturæ non sint comprehensa, quæ ad Dei cultum & nostræ salutis rationem faciunt. Et ne hoc absq. ratione cere videantur. Christi verba allegant, qui infra discipulis dicit. Adhuc multa habeo que vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille, qui est spiritus veritatis, introducet in omnem veritatem. Item: Hæc locutus sum vobis apud vos manens: Paracletus autem ille, spiritus sanctus, quē mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæ dixi vobis. Addunt his quod Paulus in posteriori ad Thessal. scripsit: Itaq. fratres scite, & tenete traditiones, &c. Ex quibus omnibus colligunt, neq. Christum omnino coram docuisse apostolos, multa sibi reseruasse suo demum tempore reuelanda; neq. apostolos scriptis mandasse quæcūq. viderent & obseruatu necessaria sunt, sed quadam traditionibus quasi per manus acceptis contineri, quæ non minor debeat esse autoritas, quàm eorum quæ scripta sunt. Hoc autē principio constituto, traditioem apostolicam esse clamant, quicquid scripturæ non potest probari. Sed facilius est, ad responsio. Et de Christi quidem verbis suo loco fusius dicitur, nunc sufficiat annotauisse, quòd promissum à Christo apostoli vndecimo statim ab ascensione die acceperūt, & quod is nihil docere, sed prius audita & malè seruata denuo suggerere debuit. In Christi ergo doctrina ostendit illi ea, quæ traditionum nomine venditant. Deinde vt demus multa tradidisse apostolos, quæ non ad verbum libris eorum continentur, ea tamen vel conueniunt ipsorum scriptis, vel aduersantur, conueniunt, penes nos est victoria: sin discrepant, nos ab eodem Christi spiritu illa profecta esse agnoscimus, quando impossibile est, spirituum veritatis sibi ipsi contradicere. Sunt ergo isti non improbi modo, sed in fideles Christi apostolos & spiritum sanctum iniuri, quando bilingues fingunt hoc, vt suam in ecclesia tyrannidem tueantur. Sit ergo firmum ratumq. semper principium hæc, quæ doctrinam debere recipi, nisi quæ Deum authorem habeat: qui cum in scripturæ nobiscū loquatur, ad hæc ceu Lydium lapidem omnia examinemus, neque nos ad incerti authoris traditiones remota pariamur.

Christus doctrinam suam examinari vult.

Ceterum hoc illo dicente, obijcere poterant: Tu quidem te à Deo missum esse asis, & doctrinam tuam pro diuina venditas. At qui idem antehac fecerunt multi, qui suis mendacijs nobis maximorum malorum autores fuerunt. Et quia in hoc casu verum à falso discernere difficillimū est, opinor nos accusabit, si contemptis & relictis omnibus nouatoribus, antiquis patribus respiciamus, &c. Adhæc igitur & alia eiusmodi respondet Dominus his verbis: Si quis voluerit velum eius facere, cognoscat de doctrina, vt rum ex Deo sit, an ego ex me ipso loquar. Habent hæc optime sibi conscij euident argumentum. Primò enim liberum facit omnibus, vt in doctrinam suam inquirant, adeoq. vt istud diligenter faciant hortatur. Deinde talem esse ostendit, vt facile cognoscatur, qualis sit, modò animos erga Deum piè affectos afferant. Et sunt hæc duo nobis non otiosa consideranda. Nam primò aduersus eorum tyrannidem nos Christus instruit, qui fidei aliena dominari cupiunt, & doctrinas quasuis nullo adhibito diligentiori examine recipi debere contendunt. Cuius sententiæ hanc solam rationē habent, quòd res ista sanctior & abstrusior sit, quàm vt a quocūq.

inuestigari vel possit vel debeat. At longe aliter hic Christus sentit, cum vulgo loquens indocto, omnes ad sua doctrina cognitione excitet. Et idem infra Cap. 10. hoc omnibus suis tribuit, quod inter veteri pastoris & impostoris mercenarij uocem probe discernere possint. Quod etiam Apostolica illa praecipua referri debent, quae huius Sermonis initio adduximus. Vehementer ergo & pernitiose errant, qui supino & nimium seruili animo praedicti sese circumduci patiuntur, & sua simplicitate se excusatos putant coram Deo, etiamsi a veritatis scopo longissime aberrent. Fallunt hi seipsos, dum culpam erroris omnem in huius authoribus habere putant. Est enim grauior illorum culpa sit, non tamen omnino immunes sunt, qui diuini praeccepti immemores somnia quaeuis sequuntur: & notum est illud Christi: Si caecus caeco dux fuerit, ambo cadunt in foveam. Multo tamen detestabilior est eorum tyrannus & impudentia, qui suas traditiones examinari nolunt, adeoque sibi in ecclesia maiorem potestatem, quam ipse Christus, vendicant, qui ut suam doctrinam probent, hortatur. Rursum igitur hoc indicio sese prodit Antichristi spiritus, qui se supra Deum ipsum extollit.

Sed videamus, quo animo nos ad istud examen accedere oporteat. Eo nimirum, qui iam penes se constituerit Dei voluntatem facere. Ita uero animum uere diuum, & ad omne obsequium Dei propensum, neque ullis cupiditatibus prauis subiectum describit. Habet is sibi coniunctum discendi studium, cum non obscure experiat, quam multa sint, quae nos a uere obedientiae officio auocare possunt. At qui talem animum nunquam concipiemus, nisi abnegatio praecedat, quae sit, ut affectibus nostris longum ualere renuntiemus. Qui uero ita affecti sunt, eorum studium nequaquam frustratur Deus, & ne pernitiose aberrent, aut in errore perseuerent, spiritu suo eos illuminat, ut mox intelligant qualis doctrina sit quae proponitur. Dum autem ista Iudaeis dicit Christus, simul inuuit, ipsos a pietatis studio alienos esse, & proinde ipsorum culpa fieri, quod ex sua doctrina tam parum hucusque profecerint. Itaque debent haec ad nostra etiam tempora referri, & mox apparebit, cur hodie euangelium nullo fere cum fructu, aut saltem tam exiguo praedicetur. Ideo nimirum, quod pauci sunt, quorum animos ueris timoris Domini & pietatis sensus tangat, & qui de facienda Dei voluntate serio cogitent. Regnat enim apud omnes ordines impia illa securitas, quam nouissimorum temporum hominibus scripturae tribuunt. Et qui studium religionis profitentur, simul tamen animi improbitate aperte produnt, dum in dubium uocant fidei & salutis nostrae mysteria, & ex argutis speculationibus laudem sibi querunt. Conqueruntur itidem saepe, se quidem ad uerum Dei cultum propensos esse, sed in tota tamque aeris concertationibus ueram eius rationem uidere non posse. At si eo animo praedicti sunt, cur non in istis rebus suum Deo obsequium praestant, in quibus nullum est de eius voluntate dubium? Cur seortantur, machinantur, furantur? Cur leges publicas peruertunt? Cur uiduas & orphanos affligunt? Cur militiam mercenariam sectantur, et ob uilem pecuniolam sanguinem innoxium fundunt? Num ista quoque Dei legibus aduersari ignorant? Non equidem arbitror. Vel cur in multis alijs ingenij acumen tam feliciter exercent, quae magis perplexa sunt et intricata? Omnibus ergo illis ex Christi uerbis responderi potest: Si diuinae uoluntatis studium & uera pietas uobis cordi esset, facile uideretis, uerum doctrina euangelij ex Deo sit, an ex seipsis loquantur, qui istam hodie in lucem reduxerunt. Quod cum uidere nolitis, uoluntaria haec est ignorantia uestra, & non tam ignorantes rerum quam impios & prophanos religionis totius contemptores uos esse prodicit, &c.

Pergit autem Christus, & ne suspensos diutius teneat simplicis uulgi animos, notas subijcit, qui ueri doctores a falsis discerni, & ueris agnosci possint. Qui a semetipso (inquit) loquitur, gloriae suae propriam querit. Qui autem querit gloriam eius, qui misit eum, hic uerax est, & iniustitia in eo non est. A semetipso loquitur, qui sui cerebri fragmenta profert, & hanc quasi definitionem ponit falsi doctorum. Quia enim homo animalis non percipit ea quae sunt spiritus Dei, & insuper (ut David ait) omnis homo mendax est, fieri non potest, ut de diuinis & caelestibus aliquid ueri dicant, qui suis opinionibus ducuntur, nec diuinitus sunt illuminati. His tribuit, quod docendo suam gloriam et priuatum commodum querant, & ex eo pro impostoribus agnoscendos esse monet. Illis autem eos opponit, qui contempta gloria sua priuata, solius Dei gloriam prouehere student, & eos ueraces & ab iniustitia alienos esse ait. Debet autem iniustitia uocabulum ad praesentem causam restringi, ut sensus sit, eos nihil dolo malo uel fraudulenter agere, sed fidei legati officio ingenuè fungi. Possunt autem ex istis uerbis tres notae colligi, quae nos de doctoribus & doctrina iudicare docent. Primò missionis mentio.

Qui nam ad doctrinae examen sint idonei

Note, quibus ueri doctores a falsis discernantur.

Misio.

nem facit, quam omnino legitimam esse oportet. Quomodo enim predicabunt (inquit Apostolus) qui missi fuerint? Est autem missio duplex. Alij immediate à Deo mittuntur, vt olim prophetae, quos cessantibus in suo officio sacerdotibus Deus extraordinarie excitauit, & deinde Apostoli, quos ipse Dei filius nihil tale cogitantes vocauit, & postea donis instruxit necessarijs, vt ad euangelizandum in toto orbe diuulgandum emitterentur. Et ea ratione in vetero testamento aliquos mitti oportet, vt omnibus constaret, Deum ministerij huius esse auctorem. Alij secundum canones in scripturis traditos ab ecclesia ordinantur vel mittuntur, quales erant, quos Titus in Creta ad verbi ministerium destinauit, & plures alij, quos simili modo Apostoli & viri Apostolici vocauerunt. Et tales quidem minus quam priores illi pro legitimis ministris habebantur, eo quod ad Deum ipsum recte referretur, quod secundum illius prescriptum ex fide & religiose fieri consuevit. Ideo manus impositione ad ecclesijs publicè commendabantur, ceremonia nimirum ex sacrificantium more petita, vt illos Deo consecratos & eius ministros esse omnes intelligerent. Si qui ergo nec à Deo immediate, nec ab ecclesia legitime missi aut ordinati sunt, sed ipsi sese intrudunt temere, ij impostores, imò (vt infra Christus queritur) fures et latrones sunt, qui per aliud ostium ingressi gregem perfide populantur. Altera vero doctoris nota est, quod non ex semetipso loquitur, sed à Deo accepta & commissam proponit. Ratione huius supra adduximus, quia ecclesia Dei domus sit, sed idem etiam legationis ratio postulat, vt minister aut doctoribus commissam esse, Paulus testatur, cum ait: Nomine Christi legatione sumus, velut Deo precante per nos, oramus Christi nomine, Reconciliemini Deo, &c. Vt ergo benedicti gati est nihil de suo affingere, nihil etiam omittere, sed bona fide proponere que in mandatis scripturae ita hoc à ministro ecclesiae cum primis excigitur, vt Dei verba pure & fideliter predicet, & neque in gratia neque in odium alicuius quicquid vel dissimulet, vel loquatur. Ad hoc mandatum olim prophetae à Deo obstrinxerunt, vt videre est Jerem. 1. et Ezech. 3. cap. Apostolis quoque non liberè faciunt, vt per libertatem noui doctrinae genus confingant, sed ea vbiq; terrarum predicare iubet, que ipse eis tradidit. Quod tanta cura & fide illi obseruauerunt, vt Paulus se anathema dicat fore, si aliud euangelizandum dicet, & ne angelo quidem aliud quiddam docenti credendum esse monet. Ergo falsi doctores & impostores sunt, qui ex suo cerebro noua dogmata fingunt, aut hominum aliorum traditiones ecclesiae obediunt. Solent illi Patres & Concilia semper in ore habere. At quo magis ista sonant, eo magis produnt se male fidei legatos esse, nisi scripturis sacris ea consentire doceant, que patrum & Conciliorum auctoritate probare volunt. Tertia boni doctoris nota est, si non suam sed Dei gloriam querat, & hunc suam doctrinae scopum sibi habeat praefixum, vt vnus & solus Deus ab omnibus cognoscatur, timeatur, ametur & colatur, sicuti ipse nobis praecepit. Itaque seductores erunt, qui cum inuentiones aliter instituunt, & quemadmodum perfidus legatus fuerit, qui reipublice nomine ad res publicas conficiendas abuitur: ita perfidi in domo Dei dispensatores sunt, qui sub eius praetextu primatum commodum & gloriam querunt. Sunt haec nota tam manifesta & certa, vt nemo tam simplex sit, qui non eas obseruare, & ex ijs de quouis doctore iudicare possit. Transferamus itaque eas ad nos, qui in cultu antisites, qui primum sibi in ecclesia locum vendicant, & mox patebit, quo loco haberi debeant. Primum enim se à Deo missos esse nunquam probare poterunt, quando constat sacerdotum illorum maxime gloriantur, à Deo non esse institutum: vt iam de primatu nihil dicamus, cuius ambitionem affectionem in discipulis Christus toties & tam grauiter reprehendit. Gloriantur quidem Apostolorum successione, sed plus quam siculneum, hoc est praesidium. Nec enim de eo agitur, qui non quibus ex ordine successerint, aut vbi locorum sibi suas sedes constituerint: sed de doctrina, de cultu Dei & fidei mysterijs controuersia est, quam ex Apostolorum scripturis, non inani successione institutione dirimi oportet. Deinde si doctrinam examines, maxima eius pars hominum traditionibus consistat, & licet aliquem in ecclesia scripturis locum reliquum fecerint, easdem tamen priuata interpretationi subiiciunt contra Petri Apostoli admonitionem, quando verum illarum sensum non altius quam ex sermone cordis Pontificij petendum esse clamant. Quid quod Monachorum regulas contempserunt, & infinita alia, quae scripturis palam contradicunt? Quod si finem & scopum illorum contempseris, sua illos querere videbis, vt nimirum malis artibus quasitam tyrannidem perioribus transcurrant. Si enim gloriam Dei querunt, cur ad Diuos remittunt & hos inuocare docent? cur Christi merito derogant, dum peccatorum expiationem in Missa sacrificio, purgatorio igne & nostris sacrificiis

2. Doctrina à Deo tradita.

3. Glorie Dei studium.

2. Pet. 1.

tionibus monstrant? cur conscientias legibus abs se confictis grauant & excruciant? cur imaginum cultum defendunt, quas zelotes ille Deus tantopere abominatur? cur sibi omnem potestatem in ecclesia vendicant, & ad pedum suorum oscula reges & principes inuitant? cur denique piorum gemitus, lacrymas, clamores, tot iam seculis liberationem petentium, surdis auribus pretereunt? Imò cur regum armis ad eos opprimendos abutuntur, quos sua tyrannidi aduersari vident? Negent ista fieri, si possunt. At negari ista non possunt, cum res ipsa loquatur, & tamen adhuc quid fieri debeat, consultamus? Sed fugiamus o fratres crudeles & astutos lupos, sequamur autem verum pastorem Iesum Christum, qui in Prophetis & Apostolis loquitur, & ita salutis aeternae in illo confortes erimus. Ipsi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

HOMILIA LXI.

Nonne Moses dedit uobis legē, & nemo ex uobis factis praestat legem? Quid me queritis interficere? Respondit turba, & dixit: Daemonium habes, quis te querit interficere? Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Atqui Moses dedit uobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed ex patribus) & tamen sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo sabbato, ut non solutur lex Moysi, mihi indignamini, quod totum hominem sanum fecerim sabbato? Ne iudicetis secundum aspectum, sed iusto iudicio iudicate.

Domine noster Iesus Christus nuper doctrinae suae ratione reddidit, et argumentis euidenti-
 mus enicit eam veram atque diuinam esse: quia & a Deo ipse missus sit, & non ex priuato car-
 nis affectu loquatur, adhaec Dei gloriam vince querat. Et haec quidem ita proponitur, ut ex ijs certa
 ac infallibilis regula peri possit, ad quam doctrina omnes examinentur: qua de re heri abunde dixi-
 mus. At non ignorabat Christus hostium argumenta, quibus rudi populo diuersum persuadere cona-
 bantur. Inter quae praecipuum erat, non posse a Deo missum censeri, qui legem Dei non obseruet, &
 sabbatum violare ausit, cuius obseruationem scripturae tanta cum grauitate passim comendat. Oc-
 casionem vero haec dicendi ex eo petebant, quod die sabbati paralyticum sanasset ad piscinam proba-
 ticam, & grabbatum gestare iussisset. Istis ergo in praesenti occurrit, & crimen hoc non minus vere
 quam grauius diluit. Pertinet autem hoc quoque, exemplum ad ministrorum uerbi institutionem, qui
 admonentur, non satis esse, si uera doceant & doctrinae suae rationem quibusuis reddere possint, nisi
 factis quoque & uita suae exemplo doctrinam suam comendent, suamque innocentiam aduersus eos tuean-
 tur, qui falsis criminibus doctrinam ueritatis suspectam & exosam reddere student. Videamus ergo
 ut hanc causam ille egerit, ut ex eo constet, quid in simili causa nos facere deceat.

Principio inique eos facere dicit, quando ipsum eius sceleris accusent, cuius reatu ipsi simul omnes Iudeos legis
 teneantur. Nonne Moses (inquit) dedit uobis legem, & nemo uestrum factis praestat legem? & c. In-
 terrogatione eos irget, ut quasi proprio testimonio conuincantur. Emphasis autem est in dictione **VO-**
 esse conuincit.
 BIS. Hac enim illorum confidentia perstringit, qua elati lege perinde ut suo peculio superbiebant, quasi
 ipsi soli esset data. Eò enim turpius erat ipsorum improbitas, quando legem hanc nihilominus transgre-
 diebantur. Sensus itaque uerborum est: Iniqui et iniusti nimium sunt, qui cum ipsi leges, quas ad se cum-
 primis pertinere aiunt, transgrediantur, in alios rigidius animaduertunt. At uos hoc facere, negari
 non potest. Cum enim Moses legem uobis dederit, & uos hanc ad uos potissimum pertinere gloriemini,
 nemo tamē inter uos reperitur, qui eam factis praestet, & se ei in omnibus obsequentem praebet. Quid
 ergo me queritis interficere? Id est, quae haec est uestra iniquitas, qua me ob leuiculi crimen, de quo
 non satis adhuc constat, occidere conamini? At legis transgressores esse dicit Iudeos, non modo quod
 ipsi necem molirentur, sed quod ea esset omnium improbitas & corruptio, ut in multis singuli pecca-
 rent, nec quisquam reperiretur, qui omnia uere praestaret, quae in lege praescribuntur. Patebit hoc ni-
 mis euidenter, si ad uerum legis sensum, quem Matthaei quinto Capite et adidit Christus, homines
 omnes examinemus: ex quorum numero Iudaei eximi non possunt, cum innumeris exemplis se reliquis
 gentibus deteriores esse demonstrarint. Videtur autem argumentum populare magis quam firmum esse.

Argui debent,
qui pretextu
zeli Dei uerita-
tem opprimunt

neq; multum ad Christi defensionē facere. Nam & vulgō improbat̄ur qui aliorū delictis sua
vel excusare uolunt: neq; firmū satis aut ratum est hoc principū, quod aliorū scelera nemo reprehē-
dere aut punire debeat, nisi ipse omnino innocens & ab omni transgressionis labe alienus sit. Quis
hoc statuat, mox disciplina omnis cū ecclesiastica tum politica corruet: quando neminē macta-
licebit, qui nō in multis peccet, & cui non sua quoq; delicta exprobrare possint ij, qui ab ipso corrū-
tur. Ceterū, si cum ipso Christo totū hanc causam & omnes eius circūstantias consideremus, non
reclius & cōuenientius dici potuisse apparebit. Primō enim insons planē erat ipse Christus, nec
cuius sceleris cōuinci poterat. Licebat ergo ei aliorū improbitatē liberē accusare. Deinde publicā
luis ratio postulabat, ut aduersarijs suis laruā detraheret, qua iniustitiā suam et tyrannidē pal-
re solebant, cū legis iudices uideri uellent, qui non alio instituto Deuinū persequerentur, sed
ut Deo suam gloriā uindicarent, quam ab ipso pollui & cōculcari dicebant. Et quia multi in be-
re officium facere uidebantur, publicē demonstrari oportuit, eos nō Deo zelo moueri, sed affectu
uo abripi, & Christo priuatas ob causas prater omne meritum in sensos esse. Estq; hoc memore
ueritatis doctrinam & huius sectatores opprimere student. Est hoc uulgare nimis, & consue-
tū seculorum persecutores priuatis suis affectibus publicā salutis studium & zelum gloriā
pratexuisse. Et hinc ferē fit, quod nebulones isti plurimum proficiunt, quando pleriq; ipsorum
non possunt obseruare, & illos non malo animi instituto impelli arbitrantur. Vt ergo simplici
errore liberentur, & piorum salui proficiantur, in lucem illos protrahere necesse est. Habet hoc ad-
nitio r̄si in magnis nostro seculo. Audiuntur enim pessimi horrenda crimina, de quibus nos ad-
uersarij nostri accusant, qui scripturā sacrae libros falsis interpretationibus per nos corrumpi, in-
uenta prophanari, Diuos contemni, ordines ecclesiasticos confundi & incestus connubijs polli-
pliam cōnem aboleri, opera bona in contemptum adduci, adhuc pacem publicam turbari & ho-
tionis omnia miseri dicunt. Et de his quidem ita conqueruntur, ut qui eos non nouit, uideat
& gloria Dei studiōssimos esse iuret. Sed facile hac crimina diluuntur. Inuiriā enim nobis
res ipsa docet. Quis autem istorum hominum zelus sit, quōue affectu ducantur, ipsorum dogmata
perditiones, mores & totius uite ratio abundē testari possunt, etsi nemo nostrum uerbum faciat.
enim serū ista leguntur, cur ipsi scripturas deturcānt, & frustillatim discerpas proponant. Co-
ne quis illas legat interdicitur. Cur peregrinis potius linguis quā uernaculā in ecclesijs pronun-
Cur sacramenta partim mutilant, partim suis additionibus obscurant, & plene alia reddunt. Co-
eodem in alienos r̄sus detorquent. Cur Diuorum doctrinam heresim dicunt, & eandem seruo
igne persequuntur. Cur non ipsi suum clerum (ut loquuntur) in officio continent. Cur ecclesiā
antistes, monachos item & moniales scortari & mœchari sinunt. Cur ad supra, ad abortiuos
lentos & perniciosa conueniunt. Cur in detestantē Sodomie scelus non maiori seueritate animad-
runt. Cur carnistruiorum obscenos lusus, encaniorum lasciuos conuentus & qua sub religione
mine designantur scelera non coercent. Cur deniq; sceleratis omnibus patrocinantur, modo Regni
ecclesia primatum agnoscant. Cur subditis conuersionum & seditionum auctores sunt adu-
pios magistratus, quos ad libertatem Christianam aspirare uident. Argui omnia ista fieri illo
tim in flagrantibus, partim ad ea conuenientibus, nemo est qui negare possit. Nequiquam ergo
zeli & ecclesia curam cruentis suis consilijs pratexunt, quando ex his cordati omnes
agnoscunt, eos à religione cōni alienissimos esse, & proinde alijs affectibus seu studijs exagitati.

Non sufficit le-
gē habere, nisi
factis exprima-
tur.

Sed ut uerborum huius loci r̄sus sit, prater ea quae eius statum uel scopum principalem attinet,
alia quoq; obseruari debent, quorum nos Christi uerba quasi obiter admonere possunt. Inter quae
num occurrit, quod Iudeos non eo nomine reprehendit, quod legē uel abiecerint, uel legere et audire
nolint, aut etiam ignorent; sed quod nemo ipsorum illam factis praestet. Ergo non sufficit legē
latam accepisse, legisse, auduisse, uel etiam nunc in ore habere: sed ut illi uere obtemperemus
est. Nam ut Paulus ait, non qui audiunt legem, iusti sunt apud Deum, sed qui legem factis
iustificabuntur. Rom. 2. Et hoc quidē passim inculcat Moses, apud quē ista uoces scripturae
tunur. Haec sunt statuta & iudicia, quae ego doceo uos, ut faciatis, & uiuatis. Et. Item: Si uer-
ris uocem Domini Dei tui, & custodieris fecerisq; omnia praecepta mea, ueniet super te omnis ben-
nedictio.

meditationes ista, &c. Nec de veteri modo lege ista dicuntur, sed ad euangelij doctrinam hac ipsa Christus accommodat, quando sermonem illum celeberrimum in monte habitum ita concludit: Omnis qui audit sermones meos, & facit eos, illum similem dicam viro prudenti, qui aedificat domum suam super petram, &c. Vide locum Matth. 7. Et rursum Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Debent ista semper in auribus nostris sonare, ne inani veritatis cognitione inflati, officium negligamus, & tandem propria conscientia testimonio condemnemur, quando ex eorum sermone numero esse deprehendimur, qui voluntatem heri sui nouerunt quidem, non autem faciunt, quos pluribus plagis & apulatos esse Christus minatur. At quod de diuinis legibus dicitur, hoc idem ad ciuiles referri debet, quae ad iudicia publica & morum honestatem pertinent. Nisi enim illis obtemperet populus, & isdem sua auctoritate atq; executionis seueritate vigore, adeoque vitam magistratus in seruant, nequicquam vel in codices publicos referentur, vel promulgabuntur publice. Imo si illas impune transgredi licet cuiuis, vna cum ipsis magistratum quoque auctoritas intermoritur, quae reipublice pestem & meritum esse plurimarum gentium exempla testantur. Id ne fiat, curent primum principes, ut aequalis sit erga omnes legum executio, ne, (quod Anacharsis dicebat) leges araneorum telesint, quae crabronibus & vespis peruia, muscas & culices imbecilles irretiunt. Fit enim potentiorum licentia, ut tandem omni disciplina sublata, contemptissimi quique aduersus magistratum proteruire audeant. Deinde ne ipsi metum legum transgressores sint, qui earum vindices esse debebant. Praterquam enim hoc turpissimum est, nihil etiam ad labefactandam auctoritatem legum et procerum reipublice efficacius haberetur. Quod enim istis Christus vitiliter exprobat, hoc improbi ferè in eum suum suis magistratibus obijciunt, ut occasionem inueniant, qua omnis disciplina & publica morum honestas euerteretur. Itaque non ipsi modo peccant, sed simul pessimi exempli & scandali nocentissimi auctores sunt. Quae causa est, quod Deus ipsos quoque magistratus legum cancellis coercuit, & eosdem poenis subiicit, quae si non semper legitime de illis sumi possunt, non tamen ideo dormitat iudicium Dei, qui ferè principum libidinem & licentiam vel seditionibus, vel domesticis insidijs, vel bellicis exercitijs & regnorum translatione punire consuevit: cuius rei exempla in historijs omnium gentium passim occurrunt. Admonet praeterea locus hic, ut de alijs seuerius iudicaturi, prius in nos ipsos descendamus, & mores ac vitam nostram examinemus: ne vel in simili vel turpiori flagitio deprehensi, maiorem nobis ipsis infamiam aseriscamus. Quod cum maxime ad eos pertineat, qui reliquis praesunt, tamen priuatis quoque hominibus seruit, ut memores huius doctrinae iudicia sua minus precipitent, nec temere de alijs pronuntient, quod in ipsos regeri possit, & suo seipos iudicio damnent: quod Davidi accidisse legimus, quando Nathan eius sententiam quesiuisset de diuice, qui pauperioris ouem rapuerat. Vide 2. Samuel. 12.

Magistratus ipse leges obseruet.

Hic excusis videamus, quid Christo populus responderit. *Demoniū habes (inquiunt) Quis te querit interficere?* Fuit hoc audax & vehemens nimis conuictum, quod partim rei indignitas, partim ignorantia illis extorsit. Quia enim plerique sciebant scelus esse hominem innocentem occidere, non potuerunt non commoueri, quando se eius insimulari audiebant. Deinde quia consilium sacerdotum ignorabant, & proinde hoc ab illo inuidiose confingi arbitrabantur, in eiusmodi vocem erumpunt, quae in Dei filium grauissime peccant. Tanti meliores fuerunt nostri seculi hominibus, qui homicidij et sanguinis effusione gloriatur, et ex ijs laude querunt, quae olim Iudeis et gentibus horrore fuerunt. Interim hoc exemplo docemur, caute & circūspectè agendum esse, si quando intentata nobis crimina diluere & innocentiam nostram asserere instituimus: ne quid temere & contumeliosus effuendo nocentes fiamus, qui prius eramus innocentes: quod istis accidisse constat. Cum enim sanguinarij horum procerum consilij nequaquam conscij essent, & illud ipsum ex animo abominarentur, simul tamen inconsulto animi affectu abrepti, scelus in Christum ipso homicidio atrocius committunt, quando à malo daemone ipsum exagitari dicunt. Ita multos hodie nimium seipos defendendi studio abripit, ut tunc maxime suam petulantiam prodant, quando se ab omni sceleris suspitione liberare volunt. Simul etiam hoc loco obseruanda venit indigna Christi fors, quam in hoc mundo sustinet. Est ille ipsissima veritas, neque alia de causa in mundum venit, quam ut diaboli imperium & opera destruat. At tamen mendax simul & daemonicus dicitur: & quidem ab ijs, quibus se totum dies atque noctes impendebat. Solet idem membris eius accidere, ut omni conuictorum genere obruan-

Christus daemonicus dicitur.

tur, & pessimam ferè gratiam referant ab illis, pro quorū salute ipsi indefinenter excubant. Vt
 teres Christiani veterum superstitionum repertores, Romani imperij hostes, libidinum macta-
 rum sectatores, ad hæc paricida & anthropophagi dicebantur, qui in sacris suis carnibus
 reserentur: cum toti in hoc essent, ut orbem terrarum à superstitionibus & sceleribus purgarent.
 Nemini ergo nouum & insolens videri debet, si quid simile nobis hodie obijciatur, quando Christus
 eiusmodi calumnijs diffamatum fuisse scimus: quin potius ex eius responsione discamus, quid
 tali casu facere conueniat.

Christus amicè
 conuictum con-
 futat.

Nam modeste & amicè responderet, nec conuicta conuictijs rependit, sed vè ipsam agit, que in
 trouersiam venerat: & partim quidem affirmat, illos sibi occultè necem moliri, cum hoc à se
 fieri cerè sciret: partim verò hoc illos iniuste & iniquè facere docet. Vnum opus feci (inquit) &
 omnes miramini, quasi hoc factu indignissimum sit, & mortis supplicium mereatur. Loquitur enim
 de miraculosa paralytici curatione, quam Capite quinto vidimus: & Vnius modo operis meminit,
 ut tacite innuat, ab ipsis multa fieri, que magis reprehensione digna sint. Quod vè manifestè appa-
 reat, exemplum adducit, & legum collatione suam innocentiam tuetur. Confert enim inter
 de sabbato & circumcissione datas, & ita euincit, sabbati religionem non obstare, quò minus ea
 que ad hominis salutem faciunt. Itaque vix argumenti in eo consistere videtur, quòd propter ceri-
 na præcipuus legis finis aut scopus (qui est salus hominis) minime negligi debeat. Atqui Moyses
 dedit vobis circumcissionem (non quòd ex Mose sit, sed ex patribus) & tamen sabbato circumcidendi
 hominem, &c. Sensus verborum est: Idem Moyses, qui legem de sabbato culte circumcissionem quoque
 à patribus acceptam vobis præcepit: cuius ea lex est, ut octauo à partu die infans masculus circum-
 cidatur. At frequenter fit, ut octauus dies in sabbatum incidat, neque tamen circumcisio ideo
 accipit. Que igitur ratio vos cogit, ut mihi indignemini, qui ne legi deessem, quæ proximi perituro
 nos ipsos diligere iubet, totum hominem sanum feci? Ad huius argumenti amplificationem et confir-
 mationem multa faciunt, quæ simul concurrunt. Primum, quòd maiori cum labore circumcisio fit, qua
 præputium secari, & postea medicinam adhiberi oportebat, quàm id quòd Christus fecerat. De-
 inde, quòd infans non sine acutissimo dolore circumcidetur, Christus autem dolore omni partem
 cum liberauerat. Præterea, circumcisio salutis signum modò erat, Christus verò homini partem
 salutem ipsam attulerat, cum & corpus à morbo, animã verò eiusdem à peccati vinculis libera-
 set, & fide vera donasset. Quis autem non videat, minus reprehendi debere eum, qui totum hominem
 saluū facit nullo cū labore, quàm qui operosa actione symboli modò salutis exhibet? Restat ergo
 argumentatur Dominus, & videtur argumentum hoc ex parte ei simile esse, quòd Marci, 12. de
 de sacerdotibus adducit, qui cum die sabbati victimas mactarent, ligna in altari struerent, & in-
 derent, aliq̃ eius generis multa facerent, que ad Dei cultū & humane redemptionis mysteria
 tinebant, non tamen violati sabbati accusabatur. Hoc autem loco Circumcisionis potius meminit,
 & patres quoque, in mediū producere voluit, ut veterè illum cultus diuini simplicitatē illis in
 renouaret, quæ patrum seculo in vsu fuit, qui solis promissionibus de semine benedicto & hominū
 naculo, Circumcisione, cōtenti, operosiores illas ceremonias, que posteris demum temporibus certarū
 causas instituta sunt, prorsus ignorauerunt: & ita cogent, instare iam tempus quādo easdem
 suas aboleri oporteat: nec odiosius de ijs contenderē, quibus sanctissimi patres absq̃ omni salu-
 tura caruerint. Sed cum argumentū hoc tam sit evidens, mirum alicui videri poterat, hoc à
 prius obseruatum, & simul omnes nullam ob causam Christo tam vehementer indignatos fuisse. At
 tanta est superstitionis vis, ut ea quoque videre non sinat, quæ luce clariora sunt. Imò ut isti qui
 dem merebantur odiose damnant, eò quòd receptæ consuetudini aduersari viderentur: ita de
 tos non pudet hoc vno argumento nisi in ijs condemnandis, quæ secundum scripturas bene & iuste
 fieri non possunt negare. Nemo igitur talium hominum calumnijs moueatur, sed Christo medius
 curandos præbeamus, qui solus toti homini quoad corpus & animam, mederi potest.

Iuste iudicandū

Sequitur huius loci conclusio, que salutari admonitione constat. At enim: Ne iudicetis
 dum aspectum, sed iusto iudicio iudicate. Non verat Christus, quò minus in eius facta & dicta
 inquirant: imò (ut alibi vidimus) hoc nos facere iubet. Gaudet enim diligentiori examine veritas
 ei quæ

ed quod illo magis illustratur: at qui dolo malo agunt, lucem fugere, & omne iudicium detrectare solent: quod nimis impudenter Pontifices faciunt, qui à nemine iudicari aut reprehendi volūt, etiam si animas hominum cateruatim ad inferos abducant. Hoc autē exigit Christus, ut nō secundum aspectum, sed iusto iudicio iudicent, id est, ut non personas neq; primam causā, de qua agitur, apparentiam, sed rem ipsam inspiciant, & quod verum rectumq; inuenerint, pronuntient. Est hæc iudiciorum ciuiliū regula tritissima, cuius multa fit mentio in scripturis, & de qua in Prophetarū expositione non vno loco diximus. Magnus autē & necessarius illius usus est in religione & doctrina, ne ab hominum auctoritate pondeamus, sed singula ad scripturæ sacræ canonem examinemus, qui nos errare non patietur. At quia scripturæ totius scopus est Iesus Christus, in quo vno salus omnis continetur, nemo audiri meretur, quā qui ad hunc vnum remittit, cui debetur benedictio, honor, gloria & possessio in æternum. Amen.

Distinct. 40.
Cap. Si papa.

Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quem querunt interficere? At ecce palām loquitur, & nihil ei dicunt. Num uerē cognouerunt principes, quod hic uerē est Christus ille? Sed nouimus unde hic sit: cum autē uenerit Christus, nemo cogniturus est uidebit. Clamabat ergo Iesus in templo docens ac dicens: Et me nōstis, & unde sim nōstis: & à me ipso non ueni, sed est uerax qui misit me, quem uos nōstis. Ego uerō noui eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.

Quamuis Dei filius salutis doctrinam simpliciter proponere & pro sua in omnes auctoritate nobis fidem & obedientiam exigere possit, nostræ tamen infirmitati consulit, & frequenter iam doctrinæ suæ quādam operum suorum rationem reddit, quod magis in fide uera confirmemur. Exemplum huius bonitatis cum primis euidentis hoc Cap. proponitur. Cum enim multi mirarentur, quod qui illiteratus erat, docendi facultate omnes alios superaret, discretè ostendit, unde hæc habeat, similis docet, quomodo de sua simul & aliorum doctrina iudicare debeamus. Deinde cum principes Iudeorum ipsum occidere conarentur, quasi sabbatum violasset, hoc quoq; factum suum rationibus & argumentis firmissimis excusat. At quia hæc ferè cum peregrinis egerat, qui sanguinariū sacerdotum consilium ignorabant, sequitur deinceps, ut ciues Hierosolymitani his affecti fuerint, & uerborum incurabilem pertinaciam ille reprehenderit. Quo loco docemur, hominibus reprobis nullas rationes quantumuis graues sufficere, & quomodo cum talibus agi debeat.

Hierosolymitani enim ciues intra animos suos scinduntur, & proprio ore suam improbitatem produnt. Primò dicunt: Nonne hic est, quem querunt interficere? At ecce palām loquitur, & nihil ei dicunt, & c. Mirantur ergo, quod liberè & palām in templo concionetur, quem ex cōmuni sacerdotum & seniorum decreto ad mortem quæsiiebant. Et cum hoc non sine miraculo fieret, in quo Dei prouidentiam agnoscere debuissent, non tamen ad illam respiciunt, sed causam huius rei aliam cōmunicantur ex suo cerebro, quando addunt: Num uerē cognouerunt principes, quod hic uerē est Christus ille? Ergo miracula, quantumuis eximia sint, per se tamen non prosunt, nisi in illis Deum auctorem & eorundem finem uerum agnoscamus. Hoc enim vnum Iudeis tam hoc loco quā multis alijs obstitit, quod in externa modo intenti, animos suos non aliis in diuine uirtutis contemplationem subleuarunt, quæ in omnibus Christi factis elucebat. Et hodie hoc ipsum multis accidit, quibus mirum uideatur, euangelij doctrinā indies magis atq; magis propagari, cum hostes habeat potentissimos, ministros autem & sectatores nullius pretij homines & nulla ferè potentia instructos. At quia non obseruant hæc etc. Dei nutu fieri, neq; ad scripturarum uaticinia respiciunt, quibus hoc ita euenturum esse olim prædictum est, in hoc suo stupore euanescent, nec mouentur ut ipsi quoq; Christi sepe profese submittat, sed uel timore superati in superstitionibus suis pergūt, dum euangelij successum non perpetuum fore timent: uel etiā ueritatis odio in rabiem accensi, principibus indignantur, ut qui nimium ignauiter tantum negotium agant, adeoq; cum ipso Deo certamen suscipere non ve-

Hierosolymitanorum ciuū improbitas.

suā leuitatis, quando Messia nomen ei tribuunt, de quo nihil sibi certi constare fatentur. Admone-
 mur itaq; hoc exemplo, quā inanis & inutilis sit externorū omnīū fiducia in salutis negotio. Nec
 enim huius cognitio locis certis alligata est, neq; ex quotidiano ceremoniarū usu dependet. Et quod
 istis accidit, hoc ipsum clarissimis vrbibus accidisse scimus, Antiochia, Epheso, Corinto, Alexan-
 drie & infinitis alijs, in quibus olim ecclesias celeberrimas apostoli constituerunt, nunc autem in ijs-
 dem barbarā Machometanorum supersticio dominatur. Hoc vrbem expenderent Romanenses,
 quos veteris Romae auctoritas ita inebriat, vt eam ecclesia sedem perpetuā esse contendat, & eam
 errare posse negent, cum non errores modo, verum etiam horribiles abusus & nefanda scelerā, quae ibi
 sub religionis praetextu designantur, lippis & tonforibus nota sint: imō veteri prouerbio notata sint,
 quo eō longius à Christiana religione discedere dicuntur homines, quō propius ad Romam accesser-
 rint. Docemur praeterea, quā periculosum sit, opinioniones temere obortas sequi, & non à solis scriptu-
 ris dependere. Solet enim has Dei promissionibus & oraculis miscere satan, vt illarum nebulis veri-
 tas obscuretur. Et in Messiae quidem negotio inter Iudaeos hoc multinariā factum fuit, quando nō
 hoc modo de incerto illius ortu figmentum excogitauit, verum etiam regnum eius terrenum fore per-
 suasit, in quo illi neglectis caelestibus bonis libertatem carnis, victorias, gloriam & opes huius seculi
 sperarunt. Inter Christianos etiam multa huius generis olim sparsa sunt, & adhuc hodie sparguntur.
 Huc enim pertinent fabulae de Antichristo Babylonis ex tribu Dan nascituro, deque signis nouis-
 simum Christi aduentum praecessuris. Quae omnia vt scripturis sacris contraria sunt, ita in eum finē
 à diabolo sunt conficta, vt his intenti homines, verum Antichristū non obseruent, sed huius laqueis
 sese irretiri patiuntur, adhaec securi negligant signa, quae Christus proposuit, vt eorum consideratio-
 ne ad ipsius aduentum excitentur. Et quantum mali suis huius figmentis dederit satan, orbis totus
 sentit, & ipsi adhuc non sine dolore experimur. Tutissimum ergo fuerit à solis scripturis pendere,
 quae nos errare non patientur.

Noxium est opt
 nionibus temes
 rarijs niti.

Porro Christus audiamus, qui es se contemni videat & improbe trahatur, non tamē sese è tur
 ba subducit, neq; turpi silentio causam suā prodit & deserit, sed contra insurgens clamat, id est liberè
 & irreprede suam auctoritatem aduersus illos tuetur. Nec enim de ipsius modo honore, verum etiam
 de multorum aliorum salute agebatur, qui istorum paralogismo seduci poterāt. Exemplo autē suo
 ministros omnes sui officij admonet. Sunt hi constituti, vt veritatis verbum praedicent, & illius pra-
 dicatione Dei gloriam prouebant, & in salutis viam deducant eos, qui ad interitum ruunt. Quod si
 hoc bona fide faciant, non desunt aduersarij, qui mirificis artibus sese opponūt, & multi aperta etiā
 vi aduersus illos pugnant. Tunc ergo animis opus est, ne vel minis & periculis absterreantur, vel
 dolis aut ementitis blanditijs sese circumueniri sinant. Itaque confutare debent cōtradictes, & ar-
 gumenta falsa arguere, quibus rudes & imperiti decipi poterant: hostibus item apertis & tyrannicis
 sanguinarijs Dei iudiciū denunciare, pios autem pijs consolationibus armare, ne metu succumbant.
 Sic olim Ieremiam, Amos & reliquos prophetas fecisse legimus: & hoc ipsum Apostoli factitarunt,
 sicuti illorum acta & scripta testantur. Et recte hos omnes fecisse, Christi exemplū docet, qui hoc or-
 dine in confutandis suorum aduersariorum argumentis progreditur.

Ignorantia ex
 cusationem
 adimit.

Primo ignorantia excusationem illis adimit, vt ostendat ipsos malitiosē & deuoto ad impietate
 tem animo haec omnia dicere. At enim: Et me nōstis, & vnde sim nōstis. Quibus verbis vehemens
 admodum sarcasmus subest, non tamen eius modi, qui nos illa per Antiphrasin exponere cogat. Sen-
 sue enim hic esse videtur: Recte quidem dicitis, vos scire vnde sim: Nam non modo me Galileum,
 Nazarethanum, Mariae filium, adeoq; fabrum esse scitis: Verum etiam me non vulgare hominem
 esse scitis. Hoc enim opera mea vobis testantur, quae ignorare aut dissimulare non potestis, nedū ne-
 gare. Atamen quod in schola Capernaica aliās dixi, etsi me videatis, non tamen creditis, sed vn-
 dique conquiritis argumenta, quibus vestram incredulitatem atq; contumaciam foueatis. Itaq; vo-
 luntaria est haec vestra cecitas, neq; excusationem vllam meretur, cum hic vestro iudicio vos ipsos
 egregie prodatis. Fauent huic sensui multa loca, quae Iudaeos Christi cognitione non omnino destitu-
 tos fuisse testantur. Nicodemus certē ipsi dicebat: Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo
 enim potest signa edere quae tu edis, nisi Deus sit cum ipso. Et hi ipsi, quibus modo loquitur, paulō
 post dicunt: Christus cum venerit, num signa plurā edet ijs quae hic edidit? Quid, quod apud Mat-

thaeum pharisei de consensu illum interrogaturi aiunt: Magister, scimus quod verax es, & veram in veritate doces? &c. Exprimitur ergo in his reprobatorum conditio, qui licet veritatis ignari videantur, plerumque tamen eius cognitionem habent maiorem quam ipsis profit: & diu dissimulatam tandem vel temere produnt, vel extrema necessitate circumuenienti eam proderere coguntur: quod Pharaonis maris Rubri fluctibus circumueniente eam proderere coguntur: quod Pharaonis proprii oris testimonio sese condemnent, qui prius pio zelo pro veritate pugnare videbantur.

Christus suam
authoritatem
asserit.

Deinde auctoritatem suam asserit Christus aduersus eos, qui dominum obscuro ex primario affectu surrexissent & docendi munus suscepisse calumniabatur. Et à meipso (inquit) non veni, sed à patre, qui misit me. Id est, Deus pater me misit, ut veterum promissionum fidem asserat, & humanum genus liberet. Veritatis enim diuina hic perinde, ut infra coram Pilato Cap. 18, meminit, ostendat promissiones Dei omnes in ipso esse. Etiam & Amen, ut Pauli verbis utar. 2. Cor. 1. Et sic non alibi magis elucet Dei veritas, quam in Christo, cum in hoc vno nobis praesentata sint, quae olim patribus pollicitus fuit. Et facit ad illius commendationem, quod filium dilectum potius se promissam crucis mortem tradere voluit, quam promissis suis desse: cum tam multa in nobis deprehenderentur, quae illum facile excusare poterant, si quid ijs negasset, qui fidem datam toties sustulimus. Facit huius mysterij consideratio ad fidei nostra confirmationem, ne de vllis Dei promissis dubitemus. Cur enim in reliquis, quae praestita facilia sunt, nos falleret, qui tam tenax promissis sit, quando de filij vita agebatur? Simul vero admonemur, frustra eos Dei gratia & promissionum gloriarum, qui Christum, qui vnicus istarum mediator est, non agnoscunt: quales sunt Turcae, Indae, & quicumque ex nostris suorum operum meritis gloriantur.

Iudeis veri dei
cognitionem
adimit.

Postremo, quia eos Dei cognitionem sibi vindicare, & eius fiducia insolentiores esse necesse, hanc illis admittit, dicens: Quem vos non nostis, ego vero noui eum, quia ab ipso sum, & ille me misit. Deum sibi vni verè cognitum esse ait, quia ex eo generatione aeterna genitus, & proinde eiusdem cum illo natura seu essentia, adhuc aeterno eius decreto missus sit in mundum, ut humani generis redemptionem agat. Itaque, verbis istis diuinam simul & humanam naturam, adeoque officium suum esse ostendit, cuius gratia homo factus in mundum venerat. At qua ratione (dixerit aliquis) Iudeis cognitionem Dei omnem admittit Christus, qui legem habebant & externum cultum, & gentium non habebant? ex os vnus veri Dei cultum & nomen profitebantur: cum illam gentibus magna ex parte Paulus tribuat, quando ipsis innotuisse dicit quicquid de Deo cognoscit potest? Rom. 1. Ceterum Christus non de generali noticia Dei loquitur, qualis ex operum & iudiciorum eius consideratione elici potest, sed de saluifera & speciali, qua eius bonitas & salus ipsa apprehenditur, et qua ad solos electos pertinet. Hanc in solo Iesu Christo manifestari, aliàs abundè diximus: quem cum Iudaei agnoscerent, Deum salutariter nosse non potuerunt. Vbi rursum confutantur omnes sectae, quae Christum explodunt, aut eius cognitionem nouis somnijs obscurant atque inuoluunt. Nam quotquot Christum ignorant, hi ne Deum quidem patrem salutariter nouerunt, & proinde Deo carere non immerito dicuntur: quo nomine gentes olim Paulus ab eis dicebat, quibus tamen (ut modò diximus) gentes illam Dei cognitionem tribuere non dubitauit. Interea Christi exemplo ministri omnes admonentur, ut ipsi quoque suae uocationis atque missionis certi sint, & hanc simili libertate aduersarij suscipere possint. Quantum enim hoc faciat ad animandum ipsos in periculis prophetarum exemplum adhibent, & inter haec Amos imprimis, quem Amasia sacerdoti fugam suadenti hanc opposuisse legitur. Et Paulus non alia de causa uocationem suam toties & tam constantè asserit, quam ut diuinam gratiam seipsum confirmet, & simul hostes eius fulgore perterreat. Hodie minor in ministris ecclesiarum fortitudo apparet, quia ferè legitimam missionem non expectant, sed malis artibus in huiusmodi administratione obrepunt. Quod ipsum cum in rebus quoque fiat, non immerito temerarij ipsorum ambitionem tam ecclesiae quam reipublicae pestem dixeris, qua sit, ut vring, remissius agant qui res praesunt. Porro ut dicendi finem faciamus, omnium fuerit Iesum Christum amplecti, quem Deus misit, ut per ipsum completeretur promissionum eius veritas & humani generis redemptio. Illi dabitur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

Ministri suae
missionis certi
sint.

Quærebāt ergo eumprehendere, sed nemo manum ei iniecit, quia nondum uenerat hora eius. Multi autem ex turba crediderūt in eum, & dicebāt: Christus cūm uenerit, num signa plura edet ihs, quæ hīc edidit? Audierunt Pharisei turbam hęc murmurantem de eo: ac miserūt pharisei & principes sacerdotum ministros, utprehenderēt eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc paululum temporis uobiscum sum, et uadam ad eum qui misit me. Quæretis me, sed non inuenietis: & ubi ego sum, uos non potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter se: Quò hīc iturus est, ut nos non inueniamus eum? Num in dispersionem Græcorum iturus est, & docturus Græcos? Quis est hīc sermo quem dixit: Quæretis me, sed non inuenietis: & ubi ego sum, uos non potestis uenire?

Respondit nuper Dominus Iesus Christus ciuium Hierosolymitanorum argumentationi, qua reuocare conabantur, ipsum pro Messia patribus promisso agnoscere non posse, eò quòd ipsius origo omnibus nota & perspecta esset. Quòd argumentum ita in eos retorfit, ut palam ostendat, eos non ignorantia peccare, sed maliciose omnia conquirere, quæ ipsum populo suspectum reddant. Deinde suam quoque auctoritatem aduersus illos constanter asseruit, & à Dei cognitione alienissimos esse docuit, quos quòt ipsum non recipiunt. Didicimus nos ex eo loco, promissiones Dei omnes complementū suum habere in Christo, & extra hunc neg. salutem neg. Dei cognitionem veram atq. saluiferā inueniri posse. Sequitur modò, ut doctrinam hanc auditores acceperint, quorum alij crediderunt, alij uero in maiorem rabiem accensi cruenta de illo occidendo inierunt consilia. Vbi in seipso exemplum præbet Dominus, quo docemur, quæ omnibus seculis doctrine sue fors futura sit.

Principio de promissa auditorum turba scribit Ioannes, quæ in duas partes scissa fuit. Erant enim, qui quærebant eumprehendere: & rursum erant alij, qui in eum credidisse dicuntur. Et prior quidem uersimile est ex sacerdotum affectis & parasitis fuisse, qui ipsum capere & ad principes abducere cupiebant, ut eo facto aliquam apud illos gratiā inirent. Additur autem, quòd etsi uoluntas ad scelus hoc ipsis propensa fuerit, nemo tamen eorum illi iniecit manum, aut quicquam hostile retarit. Vnde uerò hoc, cum nemo esset, qui Christi causam uel armis uel publica auctoritate defenderet? Ex eo nimirum, quòd hora eius nondum uenisset. Ita uerò loquitur euāgelista, non quòd Christum astra subiectum, aut horam aliquam alijs per se inauspicaciorem esse putarit (quemadmodum superstitione solent, qui siderum motus & temporum articulos anxie obseruant) sed horam Christi uocat tempus illud presinitum, quo ex æterno patris decreto morrem subire debebat. Itaq. quamuis omni in humanis auxilio destitueretur, occulta tamen Dei protectione tutus fuit, ut nihil aduersus illum potuerit hostium furor, cum hora illa nondum uenisset, quæ nō ab astris aut alia re ulla, sed ex sola Dei uoluntate pendeat. Est autem locus hic dignissimus, qui semper nobis ob oculos uerferet, eò quòd ad nostram institutionem & consolationem plurimum facit. Primò enim hostium ueritatis incurabilem maliciam nobis in mentem reuocat, qui ubi semel instituerunt uel priuata libidini uel aliorum affectibus obsequi, nullis rationibus à proposito abduci possunt: quin potius ipsi irritantur & effratiores fiunt, quibus alij in ueritatis cognitione erudiuntur. Hinc est quòd ueritatis predicatione furor illorū accenditur, & multa atq. terrificæ de eius oppressione consilia ineant, qui prius illum contemnebant. Exempla huius rei omnium seculorum historia nobis exhibent, quæ nos in eum usum obseruare oportet, ne offendamur, si hodie similia fiant, nec (ut pleriq. solent) fideles uerbi ministros accusemus, quasi illi præter officii aliquid immodestius egerint, aut quædam dixerint perulantis quæ maiori cum fructu taceri poterant. Nec enim ulla hominū modestia siue prudentia ad coercendam hostium ueritatis improbitatem sufficit: & quacumq. ratione Dei uerbum pradicetur, non tamen aliter à mundo quàm ab istis excipitur, de quibus hic sermo est. Odit enim lucē hanc mundus, & idem spiritum ueritatis non potest percipere, quoad non innouatur & mutatur potenti Dei manu. Scilicet ergo, imò arroganti summa fuerit, si de nostra prudentia uel modestia nobis ipsis

Quidam Christumprehendere cupiunt, &c.

Hostes ueritatis incurabiles.

nomine homines plebeios & vulgares denotat, quos phariseis & toti scribarum atq; sacerdotum col-
legio opponit, qui eundem hostiliter persequantur. Debet autem horum consideratio ministris ani-
mum addere, ne mox desperet, si potentiores quosq; sibi aduersari videant. Imò priuatim singuli hinc
consolationem petant, ne hostium veritatis splendore & potentia terreantur. Qui enim furiosus Ocea-
ni fluctibus arenam opposuit, ad quam illi collisi concidunt, vt praefixum sibi terminum transire nõ
possunt; idem ille frequenter hominum nullius in mundo auctoritatis opera & ministerio vitur in
coercenda hostium potentissimorum ferocia, qui aduersus illum insurgunt.

Deinde obseruari debet, qua ratione isti ad hanc Christi cognitionem peruenerint. Christus (in-
quunt) cum venerit, num signa plura edet ijs, quae hic edidit? Ex quibus verbis patet, ipsos ad pro-
phetarum vaticinia respexisse, quae promissum illum redemptorem factis miraculosis illustrem fore
dotebant; quale est, quod apud Isaiam Cap. 35. ad hunc modum habetur: Ecce Deus vester cum vin-
dicta & retributione veniet, & seruiabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum re-
serabuntur: tunc saliet claudus tanquam ceruus, & iubilabit lingua muti, &c. Conferunt cum his
isti quae tunc passim fiebant, & cum Christi virtute caecos illuminari & visum recipere, surdorum
aures aperiri, claudos viribus nouis instrui, mutorum linguas solui, adhaec leprosos mundari, daemo-
nias liberari & ad mentem meliorem reuerti, aliaq; huius generis infinita quotidie fieri viderent.
non potuerunt non in illo Seruatoris promissi signa agnoscere. Profuit itaq; eis, quod non ex homini-
arbitrio sine sententia, sed ex scriptura sancta de Christo & factis eius iudicarent. Hoc si hodie om-
nes facerent, mox finis esset controuersiarum de religione, quae totum ferè orbem terrarum crudeli-
ter & misere exagitant. Ita enim in controuersis articulis facile pateret, quid Dei verbo consonum,
quidie hinc aduersum tradatur. At quia ab hominum auctoritate pleriq; dependent, scripturas ve-
ro contemnunt & negligunt, non mirum est lites quotidie longius serpere, & tenebris indies profun-
dioribus eos immergi, qui acerbis cõtionibus ad veritatis lucem eluctari conantur. At quod istos
inuestiganda Christi cognitione fecisse videmus, hoc ipsum in Antichristo cognoscendo fieri debe-
bat. Extant de hoc clarissima vaticinia apud Daniele, quod ex Romani Imperij schismate exorti-
tus sit, quod mutaturus sit leges & tempora, Deum facturum nouum & prius inauditum, quem au-
ro & argento colat: & de eodem Apostoli vaticinantur, quod in ecclesia Dei, & quidem in vrbe re-
rum domina sedem suam habiturus sit, ciborum usum & coniugium viticurus, cultum deniq; omnẽ
conuersurus in suum questum. Quae si cum ijs conferantur, quae iam seculis aliquot facta sunt, & ad-
huc hodie fiunt, nemo tam stupidus fuerit, qui non intelligat, quis nam Antichristus ille magnus sit,
quem canere debent quotquot salutem à Christo nobis partem recimere volunt.

Præterea fatentur isti fidem suam in Christi, & quamuis nota ipsis esset sacerdotum atq; senio-
rum tyrannis, qua illum extinctum cupiebant, causam tamen eius publice tuentur, & ipsi plebei atq;
illiterati scripturas ijs obijciunt, qui præcipuam eruditionis existimationem apud omnes sustinebat.
Vnde apparet ipsos causam hanc seridõ egisse, neq; ex eorũ numero fuisse, qui cum religione ex quaestu
modo metiantur, quiduis simulare & dissimulare possunt, adeoq; eorũ moribus & sententijs sese ac-
commodant, quibus cum vitam degunt. Sunt hi ex tepidorũ numero, quos Christus euomit: sicuti Lao-
dicisibus olim minatus est. Apoc. 3. Regnat istud hominũ genus hodie, et soli ferè sapientiae & huma-
nitatis laudẽ meretur, qui in religione ad hunc mundũ Protheos et Vertumnos agere possunt. At lon-
ge alius Christus requirit, quando Mar. 8. ait: Quencũq; mei et sermonũ meorũ puerit in natione
hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filiũ hominis, vbi venerit in gloria patris sui cum angeli-
bus sanctis. Et notũ illud Pauli, Corde creditur ad iustitiã, ore autẽ sit confessio ad salutẽ. Rom. 10.

Ceterum pergit Ioannes, & quid Christi hostes porro fecerint narrat, quando aliquos viderunt
esse, qui illi publice patrocinabantur. Audierũ pharisei (inquit) turbam hæc de eo murmurantem, Pharisæi Chri-
stum capere
ac miserunt pharisei & principes sacerdotum ministros, vt prehenderent eum. Primum solos phari-
sæos nominat, qui has vulgi voces audiuerint: postea verò illis coniungit sacerdotum principes, quan-
do ministros ad illum capiendum emissos esse scribit. Pharisei ergo reliquis studiosiores fuerunt, vt
speculatorum instar Christi facta omnia & populi totius de eo iudicia atque sententias obseruarent.
Oderant enim Christum quàm maximè, eo quod operum iustitia eius doctrina euertetur, cuius fi-
ducia ipsi potissimum nitentur. Quae causa est, quod hodie etiam Euangelio præ alijs insensum sunt,

Ratio, qua isti
crediderunt.

Fidem confia-
tentur.

Pharisei Chri-
stum capere
iubent.

qui suorum operum meritis confidunt: quales sunt Monachi aut Fratres mendicantes, ex
ordinibus fere prodeunt hereticæ prauitatis. Inquisitores, qui pijs ubiq; locorum negotiis
per suos emissarios dicta & facta illorum explorant, & postea magistratus in illos arman-
tibus hinc factum est. Nam quia pharisæis non ea potestas erat, vt soli aduersus Christum aliquid
rent, rem omnem ad sacerdotum principes referunt, & mox omnes illi quasi coniunctis
ribus illum capere & occidere conantur. Vbi rursum apparet veritatis hostes quodam in
ficere, & suis incrementis tandem ad extremam impietatem progredi, adeoq; ijs irru-
criferi debebant. Tam ante enim isti odium Christi animis conceperant, à vt tamen aperta
At vbi illum à multis in pretio haberi audiunt, qui de illo magnifice sentiunt, eius causam
& promissum illum redemptorem esse palam dicant: mox maiori rabie accensi nihil sibi
simulandum esse censent, nec ex populi sermonibus ansam arripiunt de toto hoc negotio
delitatem cum prouida & diligenti astutia coniunctam, qua factum est, vt nullam eius
occasionem neglexerint. Conspicitur vtraq; in nostris aduersarijs hodie, qui vt crudelibus
siam fidemq; Christi veram opprimere student: ita dies & noctes excubant, ne qua occasio
que ipsorum insititio seruire possit. Arguit autem illorum sedulitas nostram ignauiam, qui
tere a sternimus, & bene agendi occasiones turpiter nimis negligimus, adeoq; ofensa
animos addimus, & eorundem cruenta consilia adiuvamus.

Christi concio
ad hostes.

Porro tempus est, vt Christum Iesum audiamus, qui de improbo hoc suorū hostium conatu
populo toti quam ministris sacerdotum sic concionatur: Adhuc paululum temporis vobis
vadam ad eum qui misit me. Quæretis me, sed non inuenietis: & vbi ego sum, vos non potestis
Quibus verbis tria dicit. Primum ingratitudinem ipsorum arguit, qui moleste ferunt ipsius con-
dinem, cum non nisi publicæ salutis ergo in hunc mundum descenderit. Deinde conatu
nè inuiles et superuacaneos, adeoq; irritos fore docet. Postremo penas graues denuntiat, quibus
rum improbitate punire velit. Sensus itaq; verborū est: Ego cælitus ad vos veni, & familiariter
vobis cohabitabo, vt in mei cognitionem adductos patri reconciliem, & salutis æternæ heredes
Vos autem hominum ingratisimi hoc vnum agitis, vt me dolis vestris circumuentum
latis. Atqui tanto studio minime opus erat. Breue enim adhuc tempus mihi in terris
stat: quod vbi elapsum fuerit, ad Deum patrem redibo: neque vos vnquam efficietis, vt
in cælestem patriam, & inde misso spiritu sancto regnum meum per totum orbem
me sublato e terris, non tamen vobis omnia pro votis vestris succedent. Imò futurum est,
dem gloriosus victor regnem: vos autem extremis malis circumuenti me queratis, & me
bis redemptorem obire: sed non inuenietis me, qui ingratos & rebelles profus desera-
gnas vestra contumacia & improbitate pœnas exoluatis. Neq; vos tunc eò venire poteritis,
ero, vt vel ex gloria & regno meo me deturberis, vel me vindice et protectore
dem quoad litera impleta sunt. Nam paulo post cum hora illa præfinita aduenisset, Christus
sua animâ deposuit, & inde resuscitatus in cælum ascēdit, & discipulos spiritus virtute
orbē emisit, quorū predicatione regnū eius longe lateq; est propagatū. Mox autē eodē
gentis Iudaicæ calamitas. Seditionibus enim asiduis Romanos cōtra se prouocauit, qui
cui terram omnē vastarunt, vrbem obsederunt, & tandē captā solo aquarū. Passi sunt
durissima quæq; & non dubium est, quin sæpe illis in mentem venerint promissiones
etiam de Christo contumeliose reiecto cogitarint. Neq; tamen illic cessauit iudicium
gnum quoq; suum ab illis transtulit ad gentes, & spiritu vertiginis miseros percussit, vt
somnia seducti Messia adhuc querat, & semetipsos anxie atq; inani expectatione
hac quam diu Christū contemnere pergunt, ad beatas regni cælestis sedes peruenire
bus nunc ille triumphat & regnat. Ita verò omnes gratia sua in Christo exhibita
punire solet: vt primò quidē externis malis & miseris inuoluat, quando indigni sunt,
tia gustū sentiant, qui huius mediatorē spernātur. Deinde verò iisdē verbis sui
eos consolari poterat. Fit ergo vt tam corpore quam animo discurrant, & nequiquā
possum.

rias. Tandem à regno suo reiectos sempiternis inferorū cruciatibus addicit. Exempla, quibus hæc probentur, passim occurrunt, quibus nos excitari conuenit, vt Dominum queramus dum propè est & inueniri potest, neque quas Deus nobis offert salutis occasiones elabi patiamur.

Cæterum que istis dicit Christus, hæc singuli sibiipsis accommodent, vt iisdem rationibus sese aduersus impiorum insidias & quauis aduersorum genera consolentur. Primò itaque cogitent vt a huius curriculum breue esse, & proinde diuturnas esse non posse afflictiones, que hic incidunt. Quid, quod ex eo in singulas horas aliquid decedit, cum irremisso temporis cursu ad metam nostram semper properemus. Vidit hoc Marcus Castrius, qui Cn. Carbone sibi minitante, & inter alia dicente, multos sibi esse gladios, respondit: Et ego annos multos habeo. Intrepidum itaque faciebat senectus, que alios solet meticulosos reddere, cum se exigui temporis iacturam facere, & alioqui suo fini iam proximum esse cogitaret. Quando magis autem hæc cogitatio Christianis hominibus debet animos addere, qui vt vite tempus modicum esse vident, ita sibi æterna gaudia parata esse norunt, que hoc stultum ementos excipient? Deinde ad hæc sibi viam patere recordentur per mortem, que cum olim peccati pena esset, nunc per fidem Christo insitis ad vitam æternam est transiens. Addant his, quod in calis exitu omnè reli iactum erimus, eo quod nihil in illos iuris est diabolo & huius ministris, qui nos in hoc seculo infestant. Fit etiam frequenter, vt quos in viuus agentes mundus hic odit, sublatos magno desiderio querat & honorifice prædicet, &c.

Val. Max. lib. 6. cap. 2.

Sequitur huius actionis catastrophe, qua docetur, vt grauem hanc Christi admonitionem improbius aduersarij acceperint. Dixerunt inter se: Quò hic iturus es, vt nos non inueniamus eum? Num in dispersionem Græcorum iturus es, & docturus Græcos? Quis est hic sermo? &c. Etsi hoc magnum impietatis summè argumentum. Quasi enim obscurius locutus esset, quò nam velic abire interrogant. Atqui ad patrem se abiturum dixerat. Deinde illum defectionis ad gentes insimulant, cum nullam tam iniquæ suspitionis occasionem dedisset. Ad hæc sua dignitate nimis confidenter elati, gentes per contemptum dispersas vocant: quasi ipsi soli populus sint verè vnitus, reliquis omnibus per loca & sedes diuersas longè lateq; dispersis: cum illo tempore Iudæi in sectas diuersas scissi & per orbem ferè totum dissipati omnium gentium ludibrio subiecti essent. Erat hoc reprobationis futura præiudicium, cum miseria suam, que iam tunc ceperat, non sentirent, sed quasi salutis rebus suis omnibus insolenter superbiuissent. Cum primis verò memorabile es, quòd cum minas Christi scurriliter elidant, ignari contra seipsos variicinantur. Quod enim Christum facturum dicunt, reuera factum est. Adijt enim ad gentes, quando ipsis repudiatis euangelij lucem ad illas transtulit, sicuti olim propheta sepius monuerat. Ad eundem modum frequenter serio sentiunt impij, quòd per ludibrium pronuntiant. Horum igitur exemplis territi, ad minas Dei contremiscamus & exhibitam in Christo Iesu gratiam totis animis amplectamur, vt salutis per hunc acquisitæ hereditatem adire possimus. Ipsi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

Christi uerba impij d-tor. quent & ridet.

In ultimo autè die festi, magno, stetit Iesus & clamauit, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina ex uentre eius fluent aquæ uiuentis. Hoc autè dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nõdum erat glorificatus. Multi ergo ex turba, cum audissent hunc sermonem, dicebāt: Verè hic est Propheta ille. Alij dicebant: Hic est ille Christus. Alij uerò dicebant: Enim uero, num ex Galilea ueniet Christus: Nõne scriptura dicit, quòd ex femine Dauidis, & ex uico Bethlehẽm, ubi erat Dauid, Christus uenturus sit: Itaq; diffidum factum est in turba propter ipsum. Quidam autem ex ipsis uolebant eum prehendere: sed nemo iniecit in eum manus.

Toro hoc Capite Euangelista Ioannes Christum Iesum veritatis & salutis eternae doctrinam ponit, & quia in eodem veri doctoris & doctrinae exemplum exhibere instituit, non modo illius conciones describit, verum etiam narrat ut illas Iudaei exceperint: nimirum ut in ipso videretur quae semper doctrinae huius fors futura sit in hoc mundo, & quid eius ministros facere conveniat, quando illa in controuersiam trahitur. Pertinet eodem etiam praesens hic locus, qui postremam quam in festo Tabernaculorum habuit, Christi concionem continet, cuius idem plane qui primam effectus & euentus fuit.

Christi fides & dicendi libertas commendatur.

Orditur autem à diligenti circumstantiarum descriptione Ioannes, eò quòd haec singula Christi fidem & ingenuam fortèq; dicendi libertatem cõmendant. Vbi ante omnia meminisse oportet, deo hic sermonem fieri, quem principes iam pridem decreuerant occidere, et ad quem comprehendendos seruos suos miserant, quòd ille ignorare non potuit, qui cordium arcana inspicit. Quid verò is fuerit In ultimo die festi, magno, stetit & clamauit, &c. Tempus primò annotatur, vltimus nimirum festi illius dies, quem magnum dicebant, eò quòd in eo ferè omnia ea peragebantur, quorù gratia festos Deus instituerat. Tunc enim totius populi cõtus habebatur, quem conuocationem sanctam dicebant. Recitabatur in ea lex Domini, fiebant item preces publicae, & immolabantur vltimae leuities, & ita non sine solenni & publico religionis exercitio populus, qui vndiquaq; confluxerat, dimittebatur. Captiua ergo istam occasionem Christus, ut quam plurimos haberet auditores, eorumque cognitum cum primis sunt necessaria, & ut discursus summam verae doctrinae traderet, tunc cordatione postea etiam in officio cõtinerentur. Deinde gestus etiã docentis describitur. Stetit enim cum illo seculo sederent qui docendi officio fungebantur. Fuit ergo hoc quoq; animi intrepidus & imperterritus iudicium, quo sese furiosis hostiũ conatibus opposuit: neq; in publicum prodire & illic se veritus est, vbi se ad mortem quæri sciebat. Praeterea, non submissa voce docuit, ut solent quæ audiri nolunt, & pauculis modò in aurem susurrant quòd illis tradere instituerat: sed alta voce clamauit, ut ab omnibus audiri posset quòd dicebatur. Habemus in his veri doctoris typum suum exemplum. Illius est, non modò interdum & obiter veritatem proponere, sed omnem captare occasionem, ne quid negligat. Solent hoc obseruare, quicumq; aliquid serio agunt. Quas magis ergo hoc obseruare conuenit, quibus ecclesiae suae & verbi ministerium Deus commisit, in quo ludis aut peccati nullus locus esse potest? Et cum tempora certa obseruent agricolae, & qui pisces aut feras venantur, nefas fuerit, si suae functionis idoneum tempus elabi sinant, quos animorum agricolas & bonorum piscatores Deus esse voluit. Admonet de hoc Christus, quando in Oeconomo suo prudentiam commendat conuictam esse vult, ut familiae suae cibum in tempore depromat. Imprimis verò curent, ut in admonitionibus eos instruant quos dimittunt, aut à quibus ipsi discedere coguntur. Sunt enim in ecclesia quidam, qui absentibus quoque ministris hominum aures, vel potius cõscientias, velleant, ne inter varias tentationes officij sui omnino obliuiscantur. Viderunt hoc Paulus & Barnabas in Antiochiam, vnde emissi erant, redituri, ecclesias abs se collectas prius ex ordine inuiserunt, & praeparatis admonitionibus in fide confirmarunt, atque singulos sui admonuerunt officij. Adhuc dum ista agunt, non vlla pericula metuant, ut sese à statione sua deici patiantur, sed Christum Dominum suum imitentur, à cuius exemplo desistere nefas putent. Dominabatur tunc Hierosolymis praecipue in templo, sacerdotes & scribae, hostes eius acerrimi, qui non alia re magis quam populum tenuerunt continebantur, quò minus aperta vi aduersus ipsum insurgerent. Iam ergo sub finem festi periculum maius instabat, cum populus diffunderet, singulis ad sua redeuntibus. Pergit tamen Dominus & maiori quam antea libertate docere coepit. Pudeat igitur nos ignauia nostra, qui Dominum nos ad res magnas & praeclaras vocante rationibus vanissimis nos excusamus, quas nos in eius concione commemorare non pudet, quasi ipse quicumque ignorare possit.

Concio Christi formam sonae doctrinae continens.

Sed ipsam Christi Iesu concionem audiamus, cuius summam Ioannes annotare voluit, ut eius doctrinae formam proponeret, quae semper in ecclesia debet retineri, et quae omnia absolute cõprehendit, quae nobis ad salutis cognitionem necessaria sunt. Constat hac duabus partibus. Prima benigne ad se vocat omnes, qui serio & anxio salutis desiderio tenentur. At enim: Si quis sitit, veniat ad me & bibet. Vbi rursum nobis cõsideranda est temporis circumstantia, quòd nimirum in vltimo die festi ad se venire iubet eos, qui iam omnibus ijs probe defuncti erant, quae in festo fieri solebat. Auctores autem

enim cœtibus sacris, audierant legem publicè exponi, sacrificia pro more adduxerant Domino, & iam nunc in postremo huius festi actu versabantur. At tamen adhuc sitientes dicit, & illos ad se vocat, ut ex fonte gratiæ hauriant & bibant aquam, quæ conscientie æstus possit restinguere. Hinc ergo luce clarius apparet, opera legis ad hominis iustificationem & veram salutem nihil potuisse conferre, nisi quòd Christo adducere debuit, qui nobis iustitia, satisfactio et sanctificatio factus est. Itaque iniquissimi sunt homines, qui hodie legis iustitiam stabilire conantur, aut in humanarum traditionum observatione salutis meritum quarunt, cum à Deo præscripta ceremoniæ nihil horum præstare poterint. Porro singula Christi verba videamus.

Primò dixerit eos notat seu nominat, quos ad se venire velit. Eos nimirum qui sitiunt. Nam est quidem Dei gratia semper omnibus exposita in Iesu Christo, eam verò nò omnes amplectantur, quia non omnes sibi illa opus esse putant. Ergo sitiendi verbo docet, quales simus quoad nostram naturam atq; conditionem, & quales nos esse conveniat. Sumus autè instar terræ arenis & sicciosæ, steriles nimirum, neq; villos fructus regno Dei dignos ferre possumus. Quid enim boni ex seipso proferat, qui in peccato conceptus atq; natus est, cuius item figmenta ab inuente ætate mala sunt, & qui quantus est, nihil nisi peccati seruus est? Est hæc quidem magna humani generis calamitas, eò autem maior est atq; nocentior, quòd illam in semetipsis non omnes agnoscunt, & proinde vel nulla suæ salutis ratione habita in pravis desiderijs æstuant, & ea modo sitiunt, quæ mortem accelerare solent, vel suarum virium fiducia inebriati, suorum operum meritis nituntur. Virum verò ex his fiat, remota iniicitur, quò minus ad Christum veniant. At qui suam corruptionem & miseriam verè agnoscunt, ij verè salutis desiderio accensi, gratiam Dei sitiunt, in qua sola remedium sibi propositum esse vident. Nec temere desiderium hoc animæ suæ corruptionem sentientis & intra conscientiam suam æstuantis sibi conferunt. Nam ut siti nihil molestius & intolerabilius est, sicuti in ægrotantiibus & in æstu magno per loca iniqua iter facientibus est videre: ita nihil est, quod animas acutius & maiori cum molestia excruciet, quàm ubi peccata sua sibi semper ob oculos versari, & se damnationem meruisse sentiunt homines, & nihil in semetipsis remediij inuenire possunt. Hinc enim acerba ille voces promanant: Transgressionem meam agnosco, peccatum meum semper coram me est. Nò est pax ossibus meis propter peccatum meum. Iniquitates meæ transcendunt caput meum, ceu onus intolerabile grauiora sunt quàm sim ferendo, &c. Item, Miser ego homo, quis me liberabit ex corpore mortis huius? Est autem hæc sitis nostræ salutis initium. Nam qui ita affecti sunt, in ijs carnalium desideriorum æstus extinguitur, & iisdem mundus hic totus cum omnibus suis illecebris sordere incipit, eò quòd ad Dei gratiam aspirant, & æterna regni cœlorum bona consequi cupiunt. Comitantur ergo querelas istas, quas modo recitauimus, ardentem precem & saluberrimam cum Deo colloquia, qualia sunt: Domine, ne in ira tua me arguas, neque castiges me in furore tuo. Ut cerua mugit ad torrentes aquarum, sic anima mea mugit ad te ò Deus. Sicut anima mea Deum, Deum viuum: quando veniam, ut comparem in conspectu Dei? Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, &c. Domine, propitius esto mihi peccatori, &c. Hi ergo sunt sitientes illi, quos cum hoc loco tum alibi Christus vocat, neq; illi alij ad regnum Dei idonei sunt, quàm qui sitim hanc intra sese accensam sentiunt.

Sitientes inuisit.

Anime desiderium siti confertur.

At quid istos facere iubet Dominus? Veniat ad me (inquit) & bibat. Non dicit: Si quis sitit, bibat. Neq; etià: Si quis sitit, quærat unde bibat: Quid enim hoc aliud fuisset, quàm suo ipsorum arbitrio homines permittere, quæ omnium superstitionum causa atq; origo est? Sed fontem aquæ viuæ, id est gratiæ Dei in se monstrat, ut omnes intelligant, ubinam aqua ista inueniri possit. Ad se autem venire iubet, quòd non alia ratione quàm per fidem fieri potest. Hæc enim Dei verbum secuta hominè ad Christum deducit, in quo nobis fontis salutis Deus aperuit, sicuti olim per Zachariam prophetam profeta. Hoc autè dicendo Christus in se vno monstrat, quæcumq; nobis ad salutem consequendam necessaria sunt. Quid enim hic aliud clamat, quàm quòd per Isaiam Cap. 55. prius iisdem propè verbis ad hunc modum dicit: O vos omnes qui sititis, venite ad aquas: & vos quibus non est pecunia, venite: comparate, & comedite: emite sine argento & sine pretio vinum & lac. Cur expenditis pecuniã pro non pane, & laborem vestrum pro eo quòd non satiat? Quibus planè conuenit quòd supra Samaritanis dicit: Omnes qui bibi ex aqua hac, sicut rursum. Quisquis autem biberit ex aqua illa, quam ego

Sitientes ad Christum veniant et bibant.

Zach. 13.

dabo ei, non sitierit in aeternū: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. Quibus connumerari potest, quod Matth. II. habetur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego requiem vobis prestabo. Omnium enim istorum vnus et idem sensus est, qui conscientiae aestuantis ardores restinguere & salutē animarum certam consequi velint, ad Christum vnū cōtendere, & ex illo solo quae salutis sunt haurire debeant. Quod vt omnibus dicatur genere, ita imprimis hoc ministri obseruare debet, ne quos salutis siti actensos vident alio remissum aut sua somnia vel aliorum hominum figmenta illis propinent. Nam qui hoc faciunt, quasi Cetero poculo inebriatos detinent, vt ad Christum, verum salutis fontem non accedant, & ita publica salutis proditores & homicidae fiunt, dum vitam & salutis duces haberi volunt.

Ex Christo bibere idem est quod credere. Sequitur altera pars concionis, qua seipsum exponit, & primum ijs pollicetur, qui ipsi obtemperant, sic dicens: Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina ex ventre eius fluent aqua viva. At qui similitudinis ratio exigebat, vt diceret: Qui bibit ex me. Sed credendum verbo videtur, vt doceat, ex ipso bibere non aliud esse quàm in ipsum credere. Vt enim qui bibunt, potum intra se recipiunt, & eo recreantur: Ita credendo Christum intra animos nostros recipimus, & eius spiritu virtute irrigamur, recreamur & sustentamur, ne vllis tentationibus superemur. Videtur enim in cautionibus istis alibi prolixius, ideoq; hic sumus breuiores. Interim fidei regulam nobis hoc loco describit Christus, scripturas nimirum, ex quibus ipse discitur, & quae nos in vera fide atq; approbatione instituunt. Est regula haec obseruati dignissima, imò admodum necessaria. Nec enim videtur Christum ex nostro arbitrio fingere, qualem ipsi volumus: sed talis credendus & approbendus est, qualem scriptura sacra proponunt. Olim quidem Christo gloriabantur haeretici, iereticus omnes, sed ydem, cum in scripturas minus intenti essent, circa fidem naufragium fecerunt, cum alij vnus hominem, alij Deum solum in ipso agnoscerent: rursum alij carnem è caelo allatam somniantes partem verò personae vnitatem negarent, multi naturas cōfundent. Credebant hi omnes aliqua ratione in Christum, sed quia eorum fides scripturis sacris non consentiebat, per eam seruari nequaquam potuerunt. Hodie etiam Turci & Christi nomen in pretio habent, illum Dei verbum & humanum fatentur, adhaec in nouissimo die venturum aiunt ad iudicandum viuos & mortuos: at quia Aharani sui fabulis plus quàm scriptura sacra tribuunt, Dei filium esse negant, & eiusdem mortuum recipiunt, quae praecipua sunt redemptionis nostrae capita, hac quoque illorum fides irrita & inane est. Similiter inter Popistas multa est Christi mentio, qui illum verum Deum simul & hominem esse agnoscunt, neque aliquam historie euangelicae partem reiiciunt: ijdem tamen longe aliam sententiam quam scriptura tradant: qui nimirum verbis quinque euocatis in panem descendat, quod pro peccatis nostris offeratur, vicario opus habeat Pontifice, collegas admittat Diuos & Diaconos, hac dicendo incarnationis, mortis, resurrectionis & ascensionis eius fructum euacuant, dum non vno illo contenti sunt, sed in super nouas pro peccatis nostris satisfactiones, noua sacrificia, nouos mediatores fingunt, adeoq; praecipuam nostrae redemptionis gloriam in seipos & operum suorum merita transferunt. Christum ergo habent, non autem qualem nobis scripturae praedicant, sed sui meriti gloria stultitiam, & proinde veri Christi nomine frustra gloriantur. Vides ergo non temere meo loco admoneri, vt in ipsum credamus, sicut scriptura docet. Quò etiam illud referri potest, quod in Cap. 17 se pro illis orare ait, qui per sermonem Apostolorum in se credunt, id est, qui salutem ipsam agnoscunt, qualem Apostoli praedicant.

Credentes spiritu sancto donantur.

Quid verò ad hunc modum credentibus pollicetur? Flumina ex ventre eius fluent aqua viva. Hoc autem illum de spiritu sancto dixisse, Ioannes interpretatur. Sensus ergo est, credentes spiritu sancto liberalissimè donari, qui non modo ipsos intra animos ipsorum salutis certos faciat, et in donorum genere exornet, verum etiam in alios quoque redundet, dum ex eius suggestione vultus vitam & fidei duces, adeoq; salutis auctores sunt. Quia enim fidei cōiunctus est spiritus ille, qui in vobis semine regenerat, fieri non potest, quin noui homines facti, fructus quoque, nonos per amorem, per uocum in se ad alios quoque dimanent, quos & charitatis vel beneficentiae officijs, & vitam fidei exemplo iuuant, vt ex nobis occasione sumpta, de Deo & toto salutis mysterio diligentius cogitatione incipiant, Deum glorificent et salui fiant. Factum est hoc frequenter in primitiua ecclesia: et multa exempla ex epla inueniuntur eorum, qui saluberrimis istis riuus doctrinae et vitae sanctae in uicium ad Christum adduxerunt.

adduxerunt, qui prius odio illius flagrabant. At quia haec Christianorum nota est propriissima, satis apparet, qui nam censerit debeant, ex quorum linguis & vitae exemplo aquae fluunt stygiam paludem & infelicis Acherontis undas redolentes, quae euangelij doctrinam, quam profitentur, multis suspectam & exosam reddunt. Sunt isti omnes à fide vera alienissimi, & nec Christi sunt, cum nulla spiritus Christi effecta in illis conspiciantur.

Porro ipsum Ioannem huius loci interpretem audiamus, qui sic ait: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Debet autem postremum hoc membrum, quod ut causae redditionem subiicit, non de essentia spiritus sancti, neque etiam simpliciter de eius donis intelligi, quasi usque in illud tempus nulla fuerint. Quoad enim spiritum ipsum, notum est illud Psalmi: Verbo Domini caeli facti sunt, & spiritus eius omnis exercitus eorum. Item Psalmi. 139. Quò discedam à spiritu tuo? Quoad verò effecta & dona spiritus sancti, veteres illa à Deo petiisse constat, inter quos David orabat: Spiritum tuum sanctum non à me auferas. Psalmi 51. Petrus autem apostolus prophetas Christi spiritu instructos fuisse scribit, quo ducere seruat sine, quid illum pati oporteat, & quanta eius afflictione securus sit gloria. Et rursus in posteriori epistola sic scribit: Non voluntate hominis allata est olim propheta sed à spiritu sancto impulsu locuti sunt sancti Dei homines. Testantur hoc eximia dona fidei & omnis generis virtutum, quae in veteribus eluxerunt, neque ad illum alium auctorem, quam spiritum sanctum referri possunt. Quae omnia cum Ioannes non ignorauerit, certum est, haec verba illum pronunciasse de solenni illa spiritus sancti missione, quae primum in die Pentecostes facta discipulos vberitatis & nunquam antea visis spiritus sancti donis repleuit, ut nimirum scripturas nosset, linguis peregrinis loquerentur, signa facerent stupenda, & ratione dicendi libertate imperterrita quam vitae exemplo hostibus quoque terrori & admirationi essent. Praedixerat hanc spiritus missionem olim prophetae, & inter hos loci imprimis, cuius auctoritate Petrus eodem die seipsum & collegas suos aduersus impios calumniosos atque illusores defendit. Debit autem missio ista differri usque in glorificationem Christi, quae ipsi in ascensione obigit, quando corpus suum è terris in aethum subiecit, & ad dexteram patris collocatus caelesti gloria donatus. Tunc enim hoc ablato pios nouo salutis arrhabone confirmari, & paracletum nouum accipere discipulos item spiritus donis liber aliter instrui oportebat, ut in trepida fidei constantia regnum eius, hucusi iusti erant, longè lateque propagarent. Est autem non ositauerit praeterendum hoc euangelistae exemplum, qui Christi verba, quae multis obscuriora videri poterat, interpretatione sua illustrare voluit, ut absurdus & ineptus cogitationibus ansam praeberet. Obseruauerunt hoc saepe apostoli, & ipse Christus frequenter interpretatus est quae in parabola ante obscurius dixerat. Licet ergo scripturas exponere, imò ut hoc fiat necesse est, quando multa in eis occurrunt, quae si secundum litteram accipiantur, ipsos fidei articulos euerterent, & quaestiones parerent nauquam finiendas. Quare nimium inepti & duri sunt, qui litteram ubique pertinaciter vident, & mox phariseos & sacrilegos vel haereticos esse clamant eos, qui obscuriores & duriores loci collatione aliorum locorum & obseruata fidei analogia illustrant & leniunt. Vbi tamen ijs minime patrocinamur, qui impia confidentia quiduis effutunt, & quasi scriptura priuati ipsorum iuris sit, quiduis ex quouis fingere audent. Sed de his dicendi locus alibi erit commodior.

Quomodo spiritum sanctum nondum fuisse dicat Ioannes,

Disidium ortum propter Christum.

Iudeorum de Christo iudicia.

aliquod fidei semen conceperant, quod iam intra animos ipsorum germinare incipiebat. Ex his
 alij Prophetam illum magnum esse dicunt, quem a Mose olim promissum fuisse, iam multo
 minus: alij ipsum Christum, id est promissum illum populi seruatore aut redemptorem esse
 At qui vnus & idem erat, quem Moses prophetam, prophetae verò Christum siue Victum
 dixerunt. Fuit ergo hæc crassa nimis ignorantia scripturarū inter Iudeos in eo articulo, quem
 nobis notissimum esse oportebat. Causam huius dicere possumus partim sacerdotū & scribarum
 negligentiam, partim quod vulgò regnum promissi Messia terrenum somniarent, & proinde in
 illo nihil prophetici agnoscere possent. Videntur autem isti respexisse ad prophetias, quæ saltem
 Messia regno piorum conditionem & vberem spiritus sancti gratiam aquarum & fontium
 describunt. Obseruabimus hinc obiter quantum mali dent antijites ignaui aut perfidi. E
 tie sub his deuenit populus, vt præcipua fidei & salutis capita nō intelligat, aut saltem nō
 Est hoc videre in Papatu, vbi paucos reperias, qui orationis dominica sensum teneant, aut
 apostolici articulos seriò expendant. Quò sit, vt cum ex his argumenta proferuntur aduersus
 superstitiones, perinde obstupescant aut etiam insaniant, ac si res noua vel palam impia
 Docemur præterea istorum exemplo inter electos non paria esse spiritus dona, nec eandem
 nes esse fidei mensuram, sed alios alijs præstare, prout Deo visum fuerit, qui dona sua recte
 ter pro nostri captus ratione dispensat. Ergo non offendamur statim, si quos adhuc minus
 videmus, neq; etiã tales statim damnemus, sed potius (vt Paulus monet) suscipiamus cum
 rate, vt pleniora edocti proficiant Rursum qui se reliquis inferiores esse vident, non inuidet
 dona præstantioribus, ne dum homines odiose carpit, in ipsum Deum peccent, qui ipso
 ornare dignatus est. Denique studeant singuli in commune deponere quod ipsis datum est, vt
 sia communis adificationi seruiat.

Aduersarij
 Christi scriptu
 ris abutuntur.

De resurrecti
 onis.

Alterum genus hominum, quod hic producitur, Christi aduersarios & hostes habet, qui
 inter se diuersi sunt. Alij enim rationibus & argumentis aduersus eos pugnant, qui ipsum
 esse dicebant. Enimvero (aiunt) num ex Galilea veniet Christus? Nonne scriptura dicitur
 semine Davidis, & ex vico Bethlehem, vbi erat David, Christus venturus sit? Scripturae
 allegant, sed ijdem turpi ignorantia abutuntur, dum non obseruant ipsum Bethlehem natum
 ficuti Micheas prædixerat, educatum verò & manifestatū primò in Galilea, quod ipsum
 debuisse Matthæus cap. 4. ex Isaia docet. Sunt itaq; isti exempli eorum, qui sibi ipsi fidei
 ponunt, & ex scripturis colligunt argumenta, quibus aduersus veritatem & propriam salutem
 tinaciter pugnant. Fecerunt hoc olim heretici, qui (vt Tertullianus olim scripsit) esse non
 non & perperam scriptura intelligi possent. Solent enim (vt idem pater lib. 4. aduersus Marcionem
 annotauit) aut nudas & simplices voces coniecturis, quò volunt, raperet: aut rursus cōditi
 rationales simplicitatis conditione dissoluere. Exempla apud veteres passim occurrunt, quibus
 momorandis insistere non est opus, cum nostro seculo hoc ipsum omnes faciant, qui puriorē
 renaſcentis doctrinam extrinsecam volūt. Quis enim nescit papatum totum eiusmodi argumēto
 quæ ex scripturis malè detortis petita sunt? Similiter Anabaptista paruulorum baptis
 randi vsu, ius gladij, ordinariū ecclesiæ ministerium & quæcūq; alia ipsorū furoribus
 sunt, scriptura verbis oppugnant. Et in sacramentaria contentione aduersarij Cænae
 dum literam acceptis pertinaciter insistent, nec quicquam admittunt eorum, quæ de corpore
 veritate, de eiusdem ascensione in caelos, de Cænae fine & vsu ex eiusdē Christi ore
 potius, vt in Cæna verbis Tropi omnē excludat, scriptura locos infinitos, imò diſ
 titulos et historicas de Christi gestis narrationes Tropiis expositionibus obſcurat,
 in dubium vocant. Ad eundem lapidem offendunt qui Chiliaſtarū errorem inſtaurare
 aureum quoddam seculum fingunt, quo in profunda pace & extra omne periculū pij sub
 terris victuri sint, sublatis simul omnibus, quæ ipsis possint aliquid negotij facere. A
 prophetarum oculis, qualia sunt, quæ Isa. 2. 11. 35. 60. 61. 65. &c. habentur, & secundum
 vniuersali totius orbis pace exponunt, quod spiritali sensu de interna ecclesiæ felicitate
 ad solos pios restringi debebat. Eadem illorum ratio est, qui regenerationis & im
 mysterium ita interpretantur, vt mox damnent omnes eos, in quibus aliqua carnis &

quias conspiciantur: imò etas ecclesias immani audacia reijciunt & conculcant. in quibus nò omnia
ipforum placitis respondent. Cæterum aduersus omnes istos tenendū est, non temere quibusuis credi
debere, qui scripturas in ore habent, sed cautione & attentione diligenti opus esse, ne inani fūco deci-
piamur. Quid enim non audeat satan in suis membris aduersus nos, qui aduersus Dei filium coram
scripturis impiè decoris pugnare non est veritus? Vera quidem & rata perpetuo manent sacre scri-
pturæ verba, sed non semper eo sensu vera sunt, quem illis affingunt, qui ipsorū autoritate pro suo
arbitrio abutuntur, vt malè conceptos errores tueantur.

Sed ad Christi hostes redeamus, quorum alij primis istis peiores ipsum prehendere & ad princi-
pis adducere voluerūt: nimirū quod argumentis nihil aduersus illum profici viderent. Et tales qui-
dem semper excitat satan, quia veritatē rationibus vtrūq; argutis & mirificè fucatis nequiquam
oppugnari nouit. Experimur hoc hodie, quando insignes Theologos non pudet publicè classem ca-
nere, vt reges ad arma vocent, quibus veritatis doctrinam opprimant. At hic nobis in mentem ve-
niat, quod hoc ipso loco subiicit Ioannes: Sed nemo iniicit in eum manus. Voluerunt quidem illum
captum adducere, neq; deerant ad hunc capiendum emissi ministri, quos publica auctoritas aduersus
populi furorem tuebatur. Nec alicuius mentio fit, qui istorum voluntati & conatui sese opposuerit.
Non tamen quicquid mali ei faciunt: Ergo occulta Dei virtute repressi sunt, ne auderent quod vo-
lebant, & quod insuper posse videbantur. Est hoc plenum consolationis, qua nos ipsos confirmare de-
bemus, si quæ pericula imminant. Dominatur enim Iesus Christus in medio hostium suorum, &
idem suos in medijs periculis facillè tuebitur. Ipsi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æter-
num. Amen.

Hostes Christi
uim parant.

Venerunt ergo ministri ad pōtiffes & phariseos, qui dixerūt eis:
Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri: Nunquam ita lo-
cutus est homo, ut hic homo. Responderunt ergo eis pharisei: Num &
uos seducti estis? Num quis ex principibus credidit in eum, aut ex pha-
riseis? Sed turba hæc, quæ non nouit legē execrabiles sunt. Dicit illis
Nicodemus, is qui uenerat ad eum nocte, qui unus erat ex illis: Num
lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso & cognouerit
quid faciat? Responderunt & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scr-
utare, & uide, quod à Galilæa propheta nō surrexit. Et profectus est quis
que in domum suam.

Omnes quidem scriptura regnum Iesu Christi æternum, & proinde inuictum atq; insuperabile
fore docet: eadem tamē illud in præsentī seculo multiuariam oppugnari testatur, neq; hoc ipse
Christus dissimulat, quādo discipulos frequenter de cruce admonet, & aduersus omnis generis peri-
cula præcepit atq; consolationibus instruit. At quia hoc carni molestissimū & scandali plenum est,
non doctrina modo, verum etiam exemplo proprio nobis præire voluit: quod vt alibi, ita in præsentī
quoq; historia luculentissimum proponitur. Hactenus enim sanguinaria hostium consilia & crudeles
injurias audiuimus, quibus illū interciperi conati sunt. Vidimus item diuersa de illo vulgi iudicia,
cum alij doctrinam & facta eius probarint, alij damnarint, quidam etiam in principum gratiā il-
lum capere voluerint. Inter quæ omnia sic se gessit, vt partim discamus, quid nos in simili casu face-
re conueniat: partim quoq; intelligamus, quam vani sint impiorum omnium conatus, qui Christi re-
gnum enersum volunt. Ad cuius consolationis confirmationem plurimum facit præsens hic locus.
Redit enim euangelista ad historiam de ministris, quos ad illum capiendum emissos fuisse supra au-
diuimus, & narrat quā ridiculus concilij huius aduersus illum instituti finis seu exitus fuerit.

Et primò quidem ministros rediisse ait in suorum dominorum conspectum: qui cum ab illis Chri-
stum non adduci viderent, indignabundi magno cum stomacho interrogant: Quare non adduxistis
eum? Ita enim solent personati præsules, qui sibi omnem in sacris potestatem vendicant. Quia enim
ministri sine
Christo redesse.

prophano fastu sese supra Deum extollere, & sub inani religionis prætectu cum illo ludere audent. intolerabile scelus illis esse videtur, si inter homines reperiantur, qui se illis vel palam opponunt, non simpliciter obediunt. Et huius generis exempla hodie nō modo in Pontificibus, Cardinalibus & Episcopis videmus: verum etiā in Monachis, quorum olim nulla erat in ecclesijs auctoritas, autem ita sibi omnem in illis potestatem vendicant, ut legitimis magistratibus quog, sese opponant, & ad iudicium alienas sibi foribus polluant, & ira tantum non rumpantur, si quis secus quam ipsi voluerit aliquid liberius dicat aut faciat. At quo spiritu agitante hoc agant, istorū exemplo docemur, de quibus in præfenti agitur. Neminē ergo ecclesiastica aut diuina auctoritatis prætextu terreat, quod tales sibi falso vsurpant, & quem olim magna cum ipsorū confusione illis Deus eripiet, ut vulgo formidabiles esse desinant.

Ministri sacerdotum Christo testimonium ferunt.

Quid verò principibus Iudeorum ministri respondent? Nunquam ita locutus est homo, qui homo. Quasi dicerent. Ideo non adduximus eum captiuum, quia indignū putauimus, qui aliquis tumeliosum pateretur. Incidimus enim in eius concionē, quæ eiusmodi fuit, ut nihil huius similitudinis cogamur fateri. Tanta in verbis eius gratia eluxit, tanta doctrina grauitas, & ita spiritus operatio animos nostros percussit, ut nihil in illū tentare poterimus, & c. Ita verò Christus esse testantur, de quo olim Psaltes dixerat, gratia in labijs eius diffusam esse: & dum testimonium eius doctrine tam præclarum perhibent, non obscure doctrinam, quæ tunc a scribis & sacerdotibus proponebatur, eum futilem & inefficacē, reprehendunt, simulq; heros suos iniquitatis & vitiis accusant, qui talem persequi ausint & extinctum velint. Elucet itaq; hic magna virtus, quo hostes etiā interdum intra animos suos conuincuntur, ut velint nolint, veritati testimonium ferre cogantur, quod hodie frequenter euenire scimus. Vbi tamen obseruabimus, non solum istud, nisi emolliti cedamus, & Deo nos præbeamus obsequentes. In hoc enim isti peccant, quod Christi virtutē senserint, neq; dissimulare possint, illum à Deo missum & singulari spiritus virtutis instructum esse, non tamen se illi rotos subiiciunt, sed in eorum seruitio manent, quos aduersus hostiliter affectos esse sciebant. Hoc autem illos priuati commodi & ventris gratia fecisse non est illicita cum apertis Christi hostibus commercia non alia ratione excusant, quam quod à rei domesticæ aliter consulere non possint. Coguntur illi multa audire quæ nollent, & quia ad ea responderē addeunt, turpi dissimulatione veritatem abnegant, & fidei semen, quod iam animo conceperant, extinguunt. Taceo nunc eos, qui agnitam veritatem conuictis proficundunt, ut eos sibi demerant, quorum amicitia sibi vtilem esse putant. Imò frequenter fit, ut tales tandem manum quog, aduersus cogantur ad veritatem opprimendam, quod hisce sacerdotum seruis accidisse in passionis Christi historia suo loco videbimus.

Dei potentia in eludendis hostium conatibus.

Deinde obseruatu digna est hoc loco Dei potentia, quæ hostium suorum conatus eludere conuenit. Emissi fuerunt ministri isti, ut Christum capiant, ne in templo docere pergat: nec dubium est, quin heris suis hoc officium illi præstare voluerint. Sed ecce Christi verbis ipsi capiuntur, & aduersus suos reuersi, doctrina eius testimonium ferunt. Simile quid in eius sepultura & resurrectione accidit, quando eius præcones & testes facti sunt milites, qui prohibere debuerant, ne à mortuis resurgeret. Sic Paulus ad vastandum ecclesias Damascum emissus, subito mutatus & ex persecutore apostolus factus est. Et huius generis exempla in historijs multa passim occurrunt, & nunquam non implentur, quod in Psalmo secundo scribitur, Deum consilia eorum ex alto deridere, qui aduersus ipsos & vinctum eius conuariant. Vnde nos consolationis argumenta petere debemus, si hodie similes conatus multos aduersus ecclesiam conspirare audimus.

Nemo obediat illicita iubentibus.

Officij præterea exemplum hoc ministrorum nos admonet, ne vel heris priuatis vel magistratibus obediamus in ijs, quæ illicita sunt, & ad gloriam Dei opprimendam instituantur. Semper enim firma rataq; manere debet regula Iesu Christi: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris, & Deo quæ sunt Dei. Et ut impie agunt principes, si non contenti suis finibus, in Dei diuionem ius suum extendunt, ut vel cultum Dei verum aboleant, vel doctrinā veritatis extinguant: ita necesse est, ut quos eius hostes esse nouerunt. Viderūt hoc apostoli, qui cum à Senatu Hierosolymitano à docerentur

ad docendi officio cessare, unanimi consensu responderunt: Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Et in veteri testamento obstetrices Egyptiae laudantur, quae contra regis sui edictum infantes Hebraeorum seruant. Pertinent huc quae de Daniele & socijs eius leguntur, qui regum suorum mandatis sese constanter opposuerunt, cum ea iuberentur, quae salua pietate & fide, quae Deo obstruenda essent, fieri non poterant. Quorū vestigia secuti sunt Martyres, qui quauis supplicia maluerunt subire, quam principū edictis & legibus cedere, quibus fidem in Christum abnegare iubebantur. Est ergo turpis & impius illorū error, qui in fidei & religionis causa magistratibus simpliciter obediendum esse clamant, & sediciosos reipub. turbatores esse aiunt eos, qui vt Deo obtemperant, principum statuta negligunt. Faciunt quidem illi sibi blanditias, quando omnem culpam in principibus suis haerentem arbitrantur. At multum fallit eos haec ratio, quia vt sua fide iustus viuat, ita sua defectione & contumacia damnationem merebuntur, qui Christum deserunt, & si caecus caeco dux fuerit, simul ambo cadunt in foueam.

Sed accedamus ad principum responsonem, plenam arrogantiae & iniquitatis. Primò enim conuicti agunt, quibus & Christum & ministros suos prosciunt. Num & vos (aiunt) seducti estis? Seductorem ergo vocant Christum, & Emphasim habet particula, V O S, quae rei indignitatem exprimit. Quasi dicerent, Tolerabile videri poterat, quod homines plebei & rerū imperiti doctrinis falsis se circumueniri & seduci patiuntur, quibus nihil commercij intercedit cum doctis & rerum usus exercitatis, qui in auctoritate constituti sunt. At quod vos quoque illos imitamini, qui nobis familiaris estis, & quorum ministerio vti dignamur, id demum ferri nullo modo potest, &c. Quo loco obseruare debemus, quae nam Christi & euangelij eius fors sit in hoc mundo. Seductorem vocant eum, qui ipsa est veritas, lux & via, & quem nullus erroris iniqua potuerunt conuincere. Similiter euangelij doctrina falsi accusatur, cum ad vnum Deum nos deducat, & quidē ea via, quam ille in verbo suo prescripsit. Factum hoc omnibus seculis. & hoc strategemate satan vitur, vt bonorū quoque animos à Christo & salutis doctrina alienos reddat. Obseruent ergo illius artes quibus sua salus cordi est, neq. calumnijs eiusmodi sese abstereri patiantur, sed in rem ipsam diligentius inquirant.

Deinde exemplis quoque vtuntur principes isti, vt sui nominis auctoritate & ignobili sectatorum Christi specie ministros suos ab huius fide absterreant. Addunt enim: Num quis ex principibus cregnatum ueritas didit in eum, aut ex pharisaeis? Sed turba haec, quae non nouit legem, execrabiles sunt. Conferunt inter se Christi sectatores & hostes; & in illorum quidem ordine imperitum vulgus collocant & homines nullius pretij, quos propter legis ignorantiam execratione dignos dicunt: inter hos verò principes numerant tam ecclesiasticos quam politicos, & imprimis pharisaeos, quorum propter singularem sanctitatis existimationem summa erat inter Iudaeos auctoritas. Est haec omnium grauissima ratio, quae euangelij hostes apud suos vti consueuerūt. Videte quaso (inquit) veriusq. partis homines, & mox quid vos facere oporteat intelligeris. A nobis enim stant Imperatores, Reges, principes, Pontifices, Cardinales, Episcopi, deniq. quotquot in mundo aliqua sapientia, dignitatis & sanctimonie existimationem sustinent. Num hos omnes nulla sua salutis cura teneri putatis? aut viris eruditis ita de fidei putatis, vt quod verum est non intelligant? Quod si alteros illos spectetis, Deum immortalem quam videbitis hominum colluuiem? Quos enim alios quam sutores, cerdones, agricolas, nauas & alios huius generis homines quos natura rerum nouarum studiosos finxit, reperietis? Quibus si qui alij cuncti sunt aliquo dignitatis titulo praediti, ij aut apostatae sunt perfidi, qui abiecta cuculla veritatis & veris ergo ex claustris suis effugerunt: aut principes oberati & bonis suis exuti nobiles, qui quodam suū se tenere non posse vident, nisi sub religionis praetextu bona aliena inuadant, & res nonas militantur. Haec (inquam) pleno ore hostes nostri coram imperitis tonant. Et licet in quibusdam splendide mentiantur, & multos potentia & dignitate summa praeditos aslute praetereant, quos euangelio fauere & Christi fidos sectatores esse probe norunt: verè tamen hoc dicunt, quod huius seculi splendore nos longe superent. Nam hoc ipsum Paulus quoque fatetur, inter Christi sectatores ferè inueniri obscuros, ignobiles, infirmos, stultos, & qui mundi huius excrementa censeri possint. At ne minem istud offendere debet. Scimus enim hominum auctoritatem in fidei & religionis causa nullam esse, nisi Dei verbo confirmetur. Et dum istorum gloriosas voces audimus, quibus nos contempnissime abijcunt, illud Christi nobis in mentē veniat: Gratias ago tibi pater, domine caeli & terra,

Sacerdotum responso.

Exemplis magis gnatum ueritas premitur.

quod absconderis hæc à sapientibus & intelligentibus, & reuelaris ea paruulis, &c. Neg. etiam
ueamur, quando in super successionis sue ordinè & longi temporis præscriptionem in medium addu-
cunt, & eo prætextu sibi supremum ius in ecclesia vendicant. Quoad enim ista omnia, potius
Iudeorum antistitum causa, quorū ordo à Deo institutus, ab ipso Aaron ad illos vsq. erat propo-
tus, & annis iam amplius mille quingentis durauerat. Quin etiam lege diuina illorum auctoritas
defendebatur, cum ex populo Dei excindi iuberetur, qui summi sacerdotis sententiæ spernere au-
deret. Cæterum conditionaliter hæc auctoritate illos donarat Deus, vt nimirum ex lege sua de-
us pronuntiarent, non pro suo arbitrio. Sic enim Malachias cap. 2. ait: Labia sacerdotis custodiant
scientiam, & legem ex ore eius requirent. Quam conditionem cum ipsi neglexerent, vanus fuit au-
ritatis sacerdotalis prætextus, & meritò contemni debuerunt ab omnibus: quod ipsi euentus
idem propheta prædixerat. Quantò magis igitur hoc in nostris obseruari debet, quorū sacerdotum
& omnis dignitas non alio, quam inani & fragili traditionum humanarum fulcro nititur?

Sacerdotes se-
ipfos suo ore
damnant.

Priusquam verò ab horum verbis discedamus, obseruari præterea debet, quam impudè-
prio testimonio seipfos condemnent. Primò enim hoc nomine gloriantur, quod neminè sui ordinis
beant, qui Christo credat. Ergo laudem querunt in scelere, & excidio digni fuerunt, qui Iudeo-
rum in horum vnanimi consensu reuerent. Horum similes sunt, qui hodie incurabilem contumaciam
euangelium abs se repellunt, sibi laudi ducunt, & veteres superstitiones nimis ambitiose
Nec dubium est, quin illis quoq. hæc gloria magno constituta sit, nisi maturam agant penitentiam.
Inerim facit hoc multum, ad doctrinam Christi commendationem, quod ipsi probari non possunt,
totos pessimis affectibus dederunt. Hinc enim patet, eam cum vniuersis nihil commune habere,
eam infelix mundus proscindat atq. diffamet. Deinde populum legis ignarum, & prouide
tione dignum esse aiunt. Quod si verum est, cuius quæso culpam hanc fuisse dicemus? Nempe
rum, qui populū in legis cognitione sedulo instituere debuerant? At sublata legis doctrina non
ditionibus miseram plebem ab ipsis circumductam fuisse scimus, quæ sectarum causa fuerunt,
Phariseos, Sadduceos & Essenos scinderentur, qui vnus & eiusdè fidei atq. religionis cultores
debeant. Seipfos ergo accusent egregij isti antistites, dum veræ fidei & salutis doctrinam omnia
inuicem facere volunt. Quis verò adeo stupidus est, qui non in istis nostri seculi antistitum
agnoscat? Queruntur illi passim de euangelicæ doctrinæ progressu, quam nouam & sedulitatem
cant: Populi item stoliditate accusant, qui doctoribus nouis tam facile fidem habeat, & vniuersi
rum religione nouam fidei & cultus diuini formam sequatur. Et ne quid omittant, maximam
mali causam in eos reijciunt, qui libros sacros nostro tempore in linguas vulgares transtulerunt.
enim factum aiunt, vt rerum sacrarum imperij ex scripturarum lectione nouas & absurdas
nes conceperint, quibus orbis Christianus in partium studia sit distractus. Neg. his contenti
nouent & solenni cum pompa excommunicant omnes eos, qui meliora edocti ab istorū syneg
cessionem fecerunt: & in posterum cauendum esse clamant, ne biblia vulgò legantur: & vt
nostrorum lectione populus absterreatur. Sed liceat mihi patres Reuerendissimi, pauca
agere. Si tam stolidus est populus, quam vos illum esse dicitis, cur non vestra vos pudet ignorare
quid grauius dicam) qui illum tam turpiter hucusque neglexistis? Cur ecclesijs à vobis post
rentibus muliones, agasones, stabularios & nequitia vestra ministros præstitistis? Cur sublata
doctrina linguam peregrinam in sacros cætus inuexistis? Cur laicorum libros seculis im
quas mædaci & erroris doctores vocat propheta? Cur vobis auctoribus sub nouo Testam
est populi Dei conditio, quam olim sub Moise fuerit, quando libri sacri lingua vulgari extabant
cuius priuato domi sua familiam in lege Domini licebat instituere? Cur non fidei Christianæ
cipia fideliter traditis, vt horum notitia præmuniti rudiores impostorum dolis minus pat
ad huc in populi ignorantia vestra tyrannidis præsidij constituitis? Deniq. cur ex eccl
quales quales sunt, vestra culpa sunt? Respondete ad ista si potestis: aut si non potestis, culpam
scite, & de ea emendanda serio cogitate. Nec enim verborū phaleris Deus decipitur, neq.
ementito splendore terretur, quò minus in eos animaduertat, qui populum suum vel ip
vel ab alijs seduci pariuntur. At nequicquam hæc illis dico, qui non minus quam olim Iudei
nes admonitiones obduruerunt. Ad pios ergo reuertor, quos moneo, vt in veteri hoc

hoste fidei dominatores agnoscant, neq; ullis eorum clamoribus aut minis terreantur. Dissipat enim illorum consilia Dominus, ut postea audiemus: & licet illi maledicant, benedict tamen suis Deus, maledictio autem in illorum redibit capita, qui Christum omnis benedictionis auctorem in verbo & membris suis persequuntur.

Sed ad presentis loci historiam redeamus, qua docetur, ut minus hominis intercessio istorum impetum freperit, qui Christum iam absorpturi videbantur. Prodit enim vnus ex illorum ordine prater omnium expectationem, Nicodemus nimirum, qui (ut tertio Cap. vidimus) noctu ad Christum venerat, & ab eo in fidei vera principijs & humane redemptionis negotio probe institutus fuerat: & quamuis formidolosus adhuc illius causam nondum audeat palam suscipere, in hoc tamen incumbit, ut legum et publici iuris auctoritate sanguinaria istorum consilia interturbet. Nec enim Christo aperte patrocinatur, quin eius ne mentione quidem facit, sed modum agendi, quo procedebant, improbandum, illos officij admonet. Quo loco aliud exemplum Dei hostes suos ludificantis proponitur. Dixerant illi, nemine ex principibus & pharisaeis Christo credere. Et ecce occultus Christi discipulus est Nicodemus, quem et principem & pharisaeum fuisse constat. Accidit hoc frequenter tyrannis & ecclesie hostibus, ut inter suos familiares habeant eius doctrinam & fidei fautores atq; patronos, quam ipsi extinctam volunt. Sic Pharaos, cum de Israelitarum gente vel excindenda vel opprimenda & sub imperio suo continenda cogitaret, illius vindicem atq; liberatorem, Moysen, in sinu suo fouet, & nepotis loco educat. Sic Achab, cum prophetas Dei omnes ad necem quereret, Abdiam habet praefectum praetorio, qui illos in speluncis absconditos seruat & alit. Ita Nabuchodonozor ille Magnus, cum veri Dei templum vana cum vire excidisset, ecclesie membra per omnes Orientis prouincias longe lateq; dispersisset, rotasq; in hoc incumberet, ut Babylonicas superstitiones ad omnes populos propagaret, suis interea impensjs educari & in artibus bonis institui curat. Daniele m eiusq; socios, quorum studio verus Dei cultus postea feliciter propagatus est. Eadem posteris temporibus Romanorum Imperatorum fors fuit. Primus ecclesie hostes manus admovent Nero, & in Christi cultores crudelibus supplicijs grafsatur. Idem tamen inter aulicos suos habet verè credentes, quorum mentione Paulus facit in suis epistolis. Similiter cum Diocletianus & Maximianus aduersus Christum & ecclesiam eius conspirauissent, & per omnes Romani Imperij prouincias in pios immanibus tormentis sauirent, non possunt tamen Constantium cum filio Constantino tollere, quorum ille interea apud Britannos ecclesia tuebatur, hic vero postea cultus Deorum omnes evertit, & ecclesie pacem dedit. Iuliano item abolitus superstitiones volenti reducere militariunt Iouinianus & Valentianus, qui illius in Imperio successores & verae fidei defensores fuerunt. Possent his nostri seculi exempla connumerare, quae multa & praecleara vidimus, nisi satis nota essent. Discamus nos in hisce omnibus Dei potentiam agnoscere, & ex iisdem petamus consolationem, si quando omnes simul in ecclesia excidium conspirauisse videntur: neq; dubitemus posse Deum illius patronos & vindices ex hostium numero suscitare.

Ceterum Nicodemi nostri exemplum paulo diligentiorè consideratione mereatur, quae cum primis necessaria est ijs, qui similiter aperitis Christi hostibus conuersantur, & illis inseruiunt postquam veritatis cognitione sunt illuminati. Pleriq; enim istorum exemplo hoc turpissimè abutuntur, dum fidei dissimulatione, imò manifestam abnegatione huius praetextu excusant. Qui etiam dum sibijpsis mollior blandiuntur, ferè excusso numinis metu & verae pietatis sensu, paulatim ad superstitiones redeunt, quibus quae apud pios fecerunt fidei verae professione impiè polluant atq; prophanant. Hi ut isto praetextu comodius vtantur, Nicodemum laudibus magnificis euehunt, & tantum Christianum Aiacem & fidei acerrimum protectore ex eo faciunt, qui tamen in presenti actione non hominis verè Christiani, sed tantummodo viri politici & iusti iudicis exemplum praebuit. Quid enim pro Christo dicit, quod non similiter in causa furis aut latronis vel cuiuscunq; facinorosi dici possit, si iudices tumultuarie potius quam legitime in eo damnando procedere velint? Ita ergo nobis inspicendus est Nicodemus, ut quid in illo vituperari, quid è cetera laude mereatur videamus. Atqui vituperio plane dignum est, quod cum aliquè haberet cognitionis Christi gustu, illis tamen adherere pergit, quos iuratos Christi hostes esse, & aduersus eum dies noctesq; consulari sciebat. Nota enim sunt Dei verba, qui suos è saeculo impiorum exire iubet, ne immundum tangant qui ipsius vasa ferunt. Et Christus sui nominis confessionem exigis, & graue minatur supplicium ijs, quos sui & verborum suorum pudet. Quam verò

Nicodemus col leg-rum furor se opponit.

Quid in Nicodemus laude & quid vituperio dignum fuerit

Isaie 52.

fidei suae confessione hucusque Nicodemus edidit? Vel annon ipsum adhuc doctrinae Christi pulchritudinem eam profalsa & erronea exhiberi pariter, & ne ministrorum quidem ingenuitate excusatur, quod illam commendare ausi fuerant? Neque hinc mihi quisquam obijciat, multum ex Nicodemo veritate Christi & communem fidei causam rediisse, cum illius opera concilium illud cruentum disperserunt. Nam non ex euentu facta hominum aestimari debent, cum saepe immanissimorum scelera euentus magnum aliquid & publicum bonum pariat. Quod si fiat, non illorum aut bores, sed Dei bonitas & sapientia nos predicare decet, qui viris quoque nostris bene vult, ut ad sui nominis gloriae & maiestatis salutem faciat, quod à nobis praeter officium est factum. Ita in praesenti singulare opus Dei agnoscat, quod frigida haec Nicodemi actiuncula aliorum sanguinarios conatus interturbavit. Nisi enim manus huic negotio Deus adhibuisset, quid aliud obrinere poterat Nicodemus, quam ut Christus in Concilium productus audiretur? Quid verò hoc aliud erat, quam veritatis causam hostium officio subijcere? Est igitur Nicodemus reprehensione dignus, neque eius exemplum quicquam imitari poterit, qui cum fidei luce aliqua donati sint, hostium tamen castra sequuntur, & ut comodius tuerentur, & pudore ignobili impeditus hucusque peccaverit, non tamen consentit iniquis & impiis hostium Christi consilijs, sed occasione captat, qua illa interturbet. Hoc itaque in Nicodemo imitandum est, sed omnino discedere non licet, ne interea peccatis alienis communicent, aut ipsi etiam turpi dissimulatione veritatis causam prodant. At si rem omnem probe expendamus, constat maiori cum periculo coniunctum esse, aliquam inter hostes Christi de se verae fidei suspensione praeberere, quam professa fidei publice facta ab illis discedere. Consultius ergo nihil fuerit, quam illico pedem referre, & carnalium rationes audimus, idem nobis quod Petro ad prunas pontificias calefcenti contingat, Praeter quidem fidei & verbi sui semina inter media hostium consortia servare Deus, ut suo tempore fructum ferant, quod in Nicodemo etiam factum fuisse scimus: At quia quid de nobis futurum sit, nescimus, praesenti occasione nos vti decet, ne dum Dei bonitate ad peccandum abutimur, fidem nostram in periculum adducamus, & Deum tentando illius contra nos iram prouocemus.

Licet uni se Concilij opponere

Admonemur praeterea Nicodemi exemplo, licere ut pauci, imò etiam unus se conciliorum decretis opponat, quae iniqua esse & ad veritatis oppressionem tendere vident. Fecit enim hoc Nicodemus, & maiori cum laude fecisset, si maiori libertate fuisset usus. Fecerunt hoc ipsum alij multi, quibus in iudicium laudè immortalè sibi acquisuerunt. Elias certe ad montem Carmeli in publicis regni conspectibus non veritus est solus cum Baalis sacerdotibus quadringentis & quinquaginta congregatis, quos regis uxor & auctoritas tuebatur, & illius factum miraculo caelitus edito Deus probauit. Nec multum post eius exemplum secutus Micheas, pseudopphetis quadringentis sese opposuit, qui Achabo contra prophetam bellum molienti fausta omnia predicabant. Et in Ecclesiastica historia Paphnutius laudatur, quod in Nicena Synodo coniugij liberum usum asseruit & defendit, cum plerique ecclesiarum ministri ad liberatum adigere conarentur. Similis fuit Diui Athanasij constantia, qui cum ex Imperatoris decreto frequentes Synodi cogerentur, quae Nicenum Symbolum corrumpere aut impugnare ab eis, tamen illis sese opposuit, & in longinquis terris exulare potius voluit, quam impijs Conciliorum decretis subscribere. Possent huius generis exempla infinita adduci, quae nos in eum finem abseruare decet, ut ea illorum insolentiae & tyrannidi opponamus, qui hodie liberae ciuitates & populos, & florentissima regna, Romanensium Pontificum Concilij subijcere conantur, & nimis insolenter intolerabile facinus esse existimant, si qui se illis opponunt, & verbi diuini auctoritatem Conciliorum decretis praesferre audent. Sed de hac re alibi plura dicentur.

Nicodemus legis ignorantiam sacerdotibus exprobrat.

Nunc Nicodemi oratione videamus, qua arguè in ipsos retorquet crimè, cuius illi imperitiam & ignorantiam insimulabat, legis ignorantiam nimirum. Num (inquit) lex nostra iudicat homines, nisi prius ab ipso, & cognouerit quid faciat? Sensus verborum est: Rectè quidem in populo maiori è dicitur, & cognitione desideratis, neque inficior merito execrabiles ceteri, qui cum in eius notitia possent profusa hanc tamè turpiter & impie negligunt. Sed vobis etià atque etiam videndum erit, ne eadè culpa & turpitudine deprehendantur, si iudicia vestra aliter quàm lex Dei iubet instituat. Atqui lex nostra a consuetudine generatè cognoscere, tam paruum quàm magnū audire, nec aliquè non audita prius causam illius dicitur docet. Cur ergo vos Christi damnatis, & ut mortis supplicio dignum in vincula trahere conantur?

eum neg. ipsum coram audieritis, neq. eius causam inspexeritis qua decet diligentia? Et haec quidem de iuris administratione Nicodemus bene & satis fortiter pronunciat, quibus si fidei in Christu confessionem addidisset, & illius causam aperire defendisset, nihil in ipso desiderari amplius poterat.

Sunt ergo eius verba probe considerata iudicibus, ut ex ijs officij sui admoneantur. Vbi primo obseruabis quod dicit: Num lex nostra iudicat homine? Ad legem ergo illos remittit, ne se libera iudicandi potestate habere arbitrentur. Videtur autem ad illud respicere, quod scriptura iudicium omne non hominis alicuius, sed solius Dei esse docet. Quod si obseruent qui iudicij president, se ministros modo esse intelligunt, & proinde non sua placita, sed a Deo praescriptas leges sequuntur. Itaque non legitimi magistratus, sed intolerabiles tyranni sunt, qui sibi omne ius ita vendicant, ut non vere antur diceret. Sic volo, sic iubeo, sic pro ratione voluntas. Caterum ut secundum leges pronunciare possit iudex, pars veritatis audiat oportet. Vehementer enim peccant, qui accusatores auribus arctis & patenti bus audiunt, deinde vero suspicionibus et praedicijs praecipitatis, reos audire dedignantur: quo typom olim Apelles iudicem iniquum & caluniarioribus nimis additum artificiosum vitus est. Et merito commendatur Alexandri Magni apophthegma, qui cum in iudicio altera aure obruta esset, se illa reo liberam seruare aiebat. Nec tamen obiter auduisse sufficit, sed res ipsas diligenter inspicere, circumstantias omnes considerare, et ita causas expedere oportet. Est ergo in iudicijs perniciose admodum festinatio, qua multas sententias precipitatur, & cum maxime possent, tam causas cognoscere nolunt. Sequatur autem causam cognitione sententia que legitime auctoritate nitatur, & que cuius quod suum est redat. Haec qui non ostanter obseruat, in iudicijs publicis non facile aberrabit, & simul laudem merebitur non vulgarem.

Iudicij officia.

Quid autem Nicodemo haec dicenti respondent reliqui principes? Num crimen si bi obiectum diluunt? aut facti sui ratione reddunt? Nihil minus, sed amice monentem conuicio excipiunt. Num Galileus es? Ita vero vocabantur, Christi sectatores, adeoque ipsum Christum, ut propter publicam eius gentis infamiam omnibus suspectus et inuisus fieret. Et videtur ab his sua perulantia exemplum mutua esse Iulianus apostata, qui simili proteruita Christum solebat Galileum dicere, quem tamen postea conuictus victore fateri cogebatur. Est autem hoc magni innocentie Christi et sectatorum eius testimonium, quod non alia eis exprobrare possunt virulentissimi hostes, quam quae nullo cum scelere commissa sunt, & ipsorum potius iniquitate produnt, quam ut pijs aliqua dignam infamiae nota inurant. Ne tamen isti sine ratione Galileos diffamare videantur, argumentum proferunt eiusmodi: Nullus iniqua ex Galilea propheta prodijt: ergo Christus hic, cum Galileus sit, propheta haberi non debet. Et ut efficacius argumententur, ipsum Nicodemum quasi testem sistunt. Scrutare (inquiunt) & vide, quod a Galilea propheta non surrexit. Est tamen argumentum nimis ridiculum, ut mirum sit homines eruditos et exercitatos tam pueriliter hallucinari potuisse. Nam ut verum planè sit antecedens, num inde sequetur, Deum suam gratiam Galileis ita negauisse, ut ne in posterum quoque propheta aliquis ex illis prodire possit? Sed eiusmodi rationibus nitantur oportet, qui veritatem expugnare volunt, quam nihil magis inuictum est. Imò quia haec seipsam tueretur, hoc unum reliquum sit hostibus, ut conuictijs & ex vulgo corruptis suspicionibus illa imperitis rerum inuisam reddant. Ita hodie euangelij hostes odiosè nimis gentium viria aut veteres gentium inimicitias commemorant & inuisis nominibus suspectos faciunt, quos nullius criminis possunt conuincere. Sunt hi principum & pharisaorum istorum socij, nec dubium est quoniam ipsum Deum peccent, qui in illos quoque grauer animaduertent. Si enim Solomone teste, qui propter illud, factorem eius probro afficit: quanto magis, qui patriam & gentem alicui odiosè exprobrant, in ipsum Deum delinquant, quem omnium gentium creatorem & Dominum esse constat. At hic simul obseruabis, Nicodemum, etsi fidem in Christum egregie dissimulauerit, non potuisse tamen collegatum suorum odium atque conuicia virulenta effugere. Est enim tam impotens apud impios veritatis odium, ut ne minimam quidem pietatis vere speciem ferre possint. Quod fit, ut ferè ob res nullius momenti in periculum veniant, qui pro Christi causa & publica salute nihil audendum esse putauerunt. Exempla eius generis hodie passim occurrunt, quae docent, pacem veram & solidam ab ijs sperari non posse, qui veritatis odium semel animis suis conceperunt, & illud fouere pergunt. Quare tutissimum fuerit, in unum Deum respicere, & veritati ingenuè atque fortiter patrocinari.

Sacerdotes Nicodemum conuictijs excipiunt

Restat totius negotij finis quae paucis verbis Ioanes exponit. Profectus est quisq. in domum suam. Finis Concilij Itaque vnus hominis medijs & dissimulatores inexpectata oratio totius Concilij sanguinarios conatus ridiculus.

turbavit, ut post mutuas altercationes re infecta domū redeant, qui Christū simul cum doctrina
 vno impetu expugnaturi videbatur. Elucet in hoc admirabilis Christi potentia, qua hostiū
 occulte coercuit, imò eos excacavit, ut tam leui occasione inter se mutuo committerentur, qui ad
 opprimendū conuenerant. Et sanè si hostiū potentiam, auctoritatē & dignitatē cum Christi
 & ignobili specie conseras, diuina virtus hoc opus fuisse parebit. Docet autē locus hic, quā
 tus sit Conciliorū, quae aduersus Christū & doctrinā eius congregantur. Ludificantur scilicet
 no, ut vbi verba quadā inter se commutauerunt, vel iniurijs mutuis offensi, vel hostiū aduentu
 vel pestis obrepentis metu perculsi dilabantur, qui sibi certā de Christo & ecclesia eius
 mittebant. Falsū hoc olim non semel, ut veterum Conciliorū historiae testantur, & multa
 neris à tempore restituti euāgelij per annos circiter quadraginta vidimus. Quod si quid
 mittit Deus, hoc ad ecclesiae castigationē & emendationē facit, quae alioqui oronimio
 rursus infici consuevit. Finis autē periculorū felix & laetus est, & his qui Deū diligunt
 lus aiebat) omnia cooperantur in bonū. Simus ergo fortes in Iesu Christo, qui suis nunquam
 quos pretioso sanguine suo redemptos pro peculio suo, imò pro fratribus & regni sui celestis
 bus agnoscat. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

CAPVT VIII.

HOMILIA LXVI.

Iesus autem profectus est in montē oliuarum. Et diluculo rursus ad
 fuit in templo, & totus populus uenit ad eū, & sedens docebat eos.

DOMINVS et seruator noster Iesus Christus in praecedenti Cap. summā suae doctrinae
 posuit, quae omnibus veram & aeternā salutem scientibus fontē gratiae Dei & ipsius
 in se vno monstrat. Est haec promissio admodum praecleara atq; liberalis, cum qua
 stum quoad speciem eius externam conseras, ex eo vix tale quid sperari potest. Ideo cam
 plurimis cōfirmavit semper, & in praesenti habemus quae ad eius confirmationem faciunt. De
 enim Ioannes prima huius Cap. parte duo Christi facta, quorū alterum publicum, alterū
 dici potest; ex quibus luculenter apparet, ipsum fontem salutis vberimum esse, qui incomparabil
 beralitate nobis omnia ea propinat, quae ad vitam veram consequendam necessaria sunt.

Studij Christi
 erga salutem
 populi.

Periculis cre
 pti non otien
 tur.

Et primò quidē assiduū eius studiū exponit, quo publicē in populo instituendo vsus est, quo
 rerum diuinarū ignorantia & sectarū diuersitas miserē dispererat, ut instar ouium essent, quae
 rem nullā habent, sicuti Matth. cap. 9. annotauit. Itaq; nocte quidē, seu potius sub respectu
 oliuarū Christus exiit, partim in loco cōmodo precibus vacare possit, partim verò quod in
 grata & sanguinaria hostiū tutum non haberet. Diluculo autē in urbē redit, & ad se conuen
 populū in templo publicē docet. Est exemplū hoc multa & diligenti consideratione dignū, et
 strae institutioni multiuariam seruit. Primum verò obseruabimus, quod cum Concilium
 ipsum congregato non sine magna hostiū suorum confusione finis imposuit, et proinde immen
 eo periculi metus sublatus esset, non tamen ignauo orio se dedit Christus, neq; discipulos suos
 rum securos esse iubet, sed dies noctesq; suo officio inuigilat, & nocturnū quidē tempus ad
 uarum in precibus, diem verò in populo instituendo consumit. Imitemur nos hoc exemplū
 lis exempli otij sceleremur, aut securi nimis voluptatibus illicitis nos addicamus; sed nostra
 tialis fiat: singuli item à Deo commissum munus fideliter obire studeant, ut huius ratione illi
 do possint reddere. Peccatur in hoc plurimum hodie, & haec mihi non postrema malorū
 causa esse videtur: quod ut periculis vndiq; feruentibus nimium diffidentes sumus, et
 murmure Deo obstrepimus: ita si quando ille hostiū consilia turbat, & pacē, quam vix
 bamus, restituit, mox in effrenem licentiā effundimur, & nouis quotidie sceleribus Deū
 camus. Quid ergo Dei rigorē miramur, qui aut plagis assiduis nos mulcet, aut inter
 tus subito irascitur, & nouis plagis suam seueritatem declarat? Christū sequamur, & magis
 fauore Dei fruamur.